

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Orinta TAMULEVIČIŪTĖ

Viešojo administravimo studijų programos studentė

**MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ VYRESNIO
AMŽIAUS ŽMONĖMS PLĖTRA PAKRUOJO RAJONE**

Bakalauro baigiamasis darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Orinta TAMULEVIČIŪTĖ

**MOKYMO SI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ VYRESNIO
AMŽIAUS ŽMONĖMS PLĖTRA PAKRUOJO RAJONE**

Bakalauro baigiamasis darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovas:

Lekt. Sigitas BALČIŪNAS

Teigiu, kad bakalauro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu viešojo administravimo studijų programos bakalauro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Tamulevičiūtė, O. (2015). Mokymosi visą gyvenimą paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms plėtra Pakruojo rajone: universitetinių pagrindinių studijų Viešojo administravimo programos baigiamasis darbas. Baigiamojo darbo vadovas lekt. S. Balčiūnas. Šiaulių universitetas, viešojo administravimo katedra, 54p. (78p.).

SANTRAUKA

Bakalauro baigiamajame darbe nagrinėjama mokymosi visą gyvenimą paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms plėtra Pakruojo rajone, atskleidžiant vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikius, kurie tenkinami, įsteigus Trečiojo amžiaus universitetą (TAU) Pakruojo rajone.

Darbas susideda iš teorinės ir empirinės tyrimo dalies. Pirmojoje dalyje apibrėžiami mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtos galimybių vertinimo teoriniai aspektai: mokymosi visą gyvenimą samprata, vietinės ir regioninės mokymosi visą gyvenimą dimensijos, mokymosi visą gyvenimą infrastruktūra, trumpai pristatomi esminiai mokymosi vyresniame amžiuje bruožai bei svarbiausi jo organizavimo aspektai.

Darbo autorė dalyvavo Pakruojo rajono savivaldybėje, steigiant Trečiojo amžiaus universitetą, suplanavo ir atliko organizavimo sprendimus pagrindžiančius tyrimus, kurių rezultatai pristatomi šiame darbe. Siekiant atskleisti vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikius buvo atlikta Pakruojo rajono gyventojų anketinė apklausa, kurioje dalyvavo 131 respondentas vyresnis nei 50 metų. Interviu su aplinkinių rajonų TAU organizatoriais leido apibendrinti gerąją mokymosi vyresnio amžiaus žmonėms organizavimo patirtį. Interviu rezultatai sisteminami ir analizuojami taikant Content (turinio) analizės metodą.

Tyrimas atskleidė, kad Pakruojo rajono vyresniojo amžiaus gyventojus labiausiai domina su: sveikatos stiprinimu, žemdirbyste ir menu susijusios mokymosi temos. O priimtinausias mokymosi būdas - ekskursijos, taip pat priimtini praktiniai užsiėmimai ir paskaitos, o labiausiai jie nenorėtų gilinti savo žinias darydami namų darbus. Atlikus aplinkinių savivaldybių gerosios patirties analizę nustatyta, kad mokymosi visą gyvenimą sėkmės veiksniai yra: senjorų entuziazmas, tinkamas klausytojų srautų į fakultetus paskirstymas, fakultetų vadovų organizacinės kompetencijos. TAU organizatorės pasidalijo patarimais ir klaidomis, kurias darė, taip pat pasidžiaugė savo pasiekimais.

Remiantis teorine ir empirinėje dalyje atskleistais Pakruojo senjorų poreikiais, Pakruojo TAU įsteigti du fakultetai, sudaryta lektorių duomenų bazė, bei atsižvelgiant į tyrime atskleistus mokymosi poreikius rengiamos mokymosi programos.

Raktiniai žodžiai: mokymasis visą gyvenimą, neformalusis švietimas, Trečiojo amžiaus universitetas (TAU), poreikiai

Tamulevičiūtė, O. (2015). The development of lifelong learning service for elderly people in Pakruojis district: final thesis of university undergraduate studies in Public Administration. Thesis supervisor: lector S. Balčiūnas. Šiauliai University, Department of Public Administration, 54 p. (78 p.).

SUMMARY

In this bachelor thesis the development of lifelong learning services for elderly people in Pakruojis is examined, revealing the needs of elderly learning, which are fulfilled by establishing the Third Age University in Pakruojis district.

The work consists of the theoretical and the empirical research. The theoretical aspects of the service development opportunities evaluation of lifelong learning are defined in the theoretical part: the concept of lifelong learning, local and regional dimension of lifelong learning, lifelong learning infrastructure, the essential features of learning later in life and the most important aspects of its organization are briefly presented.

The author of this work participated in the establishment of the Third Age University in Pakruojis municipality; planned and performed organizational decision – supporting researches, whose results are presented in this work. In order to reveal the needs of elderly people learning, a citizen questionnaire was conducted, in which were 131 participants over 50 years old. The interview with lifelong neighborhoods TAU organizers let summarize the good learning experience for older people. The results of an interview were systemized and analyzed by using the Content method of analysis.

The survey revealed, that elderly citizens of Pakruojis district are more interested in general health strengthening, agriculture and art-related learning topics. The most preferred learning method – excursions, are as well accepted as practical workshops and lectures. The most unwanted way to deepen the knowledge is doing homework. After conducting the survey of the good learning experience of the lifelong municipalities, it was estimated that the keys to successful lifelong learning are the enthusiasm of the seniors, proper listeners distribution to the faculties, the organizational excellence of the heads of the departments. The organizers of TAU shared their advices and mistakes, that they did, also expressed satisfaction in their achievements.

Based on the needs of Pakruojis district seniors revealed in the theoretical and empirical parts, two TAU faculties were founded in this district, lecturers' database was formed. Also, according to the discovered learning needs, new education programs are being formed.

Key words: lifelong learning, informal education, Third Age University (TAU), needs.

ŽODYNAS

Mokymasis visą gyvenimą – visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities kompetencijas. (*Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2008*).

Neformalusis neprofesinis mokymas – asmens bendrosios kultūros ugdymas ir jo bei visuomenės poreikius atitinkantis mokymas (-is) gyvenimo kokybę gerinančiose srityse. (*Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2008*).

Neformalusis suaugusiųjų švietimas – suaugusiųjų švietimo sistemos dalis, kuri tenkina suaugusiųjų žmonių bendrojo ir profesinio lavinimosi bei švietimosi poreikius. Šis švietimas apima lavinimąsi, mokymąsi, studijas, nesuteikiančias valstybės pripažinto išsilavinimo ir profesinės kvalifikacijos (*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998*).

Mokymosi forma – švietimo teikėjo siūlomas ir asmens pasirinktas mokymosi organizavimo būdas. (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2013*)

Savaiminis mokymasis – kasdieninės veiklos pasekmė. Tai nėra sistemingas mokymasis tikslo, laiko ir aprūpinimo prasme. Savaiminio mokymosi asmuo nesirenka tikslingai (*Mokymosi Visą Gyvenimą Užtikrinimo Strategija, 2008*).

TURINYS

ĮVADAS	7
1. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ PLĖTROS GALIMYBIŲ VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1 Mokymosi visą gyvenimą samprata	10
1.2 Vietinės ir regioninės mokymosi visą gyvenimą dimensijos.....	13
1.3. Mokymosi visą gyvenimą infrastruktūra	17
2. MOKYMASIS VYRESNIAME AMŽIUJE IR JO ORGANIZAVIMAS.....	22
2.1 Pagyvenusių žmonių mokymasis: tyrimų apžvalga.....	22
2.2 Trečiojo amžiaus universitetas kaip neformalaus suaugusiųjų švietimo organizatorius	24
3. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONĖMS PLĖTROS PAKRUOJO RAJONE TYRIMO METODIKA IR REZULTATŲ ANALIZĖ.....	26
3.1 Tyrimo metodika.....	26
3.2 Tyrimo imties charakteristika	29
3.3 Vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikių Pakruojo rajone tyrimo rezultatų analizė	30
3. 4 Trečiojo amžiaus universiteto steigimo ir veiklos gerosios patirties analizė. Interviu rezultatai	39
IŠVADOS	47
LITERATŪRA	50
PRIEDAI	54
1 priedas. Pakruojo rajono gyventojų apklausa apie mokymosi poreikius.....	55
2 priedas. Interviu klausimynas TAU organizatoriams	59
3 priedas. Content (turinio) analizė.....	61
4 priedas. Lektorių duomenų bazė	72
5 priedas. Protokolo pavyzdys	74

IVADAS

Šiuolaikinėje visuomenėje, išibėgėjus XXI - ojo amžiaus antrajam dešimtmečiui, žmonėms tenka prisitaikyti prie vis tobulėjančio pasaulio, kuriame kasdien susiduriama su naujais dalykais, kurių reikia mokytis. Mokymasis visą gyvenimą tampa neatsiejamu kiekvieno asmens gyvenime, nes informacijos gausa reikalauja jos atrankos ir taikymo gebėjimų. Kalbant apie suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą nereikėtų apsibrėžti formaliu mokymuisi ar kvalifikacijos įgijimu ar jos kėlimu, ne mažiau svarbus yra ir neformalusis neprofesinis mokymasis. Toks mokymasis būtinas kurti geresnei visuomenei, siekiant pagerinti gyvenimo kokybę, bei patenkinti kiekvieno individualius poreikius.

Temos aktualumas.

Sparčiai keičiantis aplinkai bei tobulėjant informacinėms technologijoms, mokymasis tampa privalomu kiekvienoje gyvenimo srityje, aplinka verčia mus kasdien išmokti naujus dalykus.

Mokymasis visą gyvenimą yra tarptautinių, vyriausybinių, nevyriausybinių organizacijų dėmesio centre. Europos Komisija parengusi „Mokymosi visą gyvenimą memorandumą“ bei Europos Sąjunga rengdama direktyvas apie mokymąsi visą gyvenimą, ragina valstybes nares gerinti suaugusiųjų mokymosi kokybę bei prieinamumą, taip pat numatyti naujų būdų kaip būtų galima tobulinti mokymosi visą gyvenimą sritį.

Lietuvoje yra įgyvendinama „Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija“ pagal kurią, reikia telkti turimus ir plėtoti naujus žmogiškuosius, ekonominius, informacinius technologinius, visuomeninius išteklius siekiant plėtoti veiksmingą, socialine tinklaveika grįstą mokymosi visą gyvenimą sistemą, siūlančią galimybių įvairovę darbiniam, socialiniam ir asmeniniam visų įvairaus amžiaus individų ugdymuisi. (*Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2008*).

Lietuvos Respublikoje mokymosi visą gyvenimą politikos formavimo, vykdymo, koordinavimo funkcijas atlieka ŠMM, SADM bei joms pavaldžios institucijos, taip pat kitos ministerijos, savivaldybių ir apskričių viršininkų administracijos. (*Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2008*). Didžiausią vaidmenį organizuojant mokymąsi visą gyvenimą užima savivaldos institucijos, kurios privalo sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą, kad kiekvienas galėtų mokytis pagal savo poreikius. Turi būti sudarytos sąlygos neformaliai neprofesiniam mokymuisi. Vyresnio amžiaus žmonių mokymuisi skiriama vis daugiau dėmesio, tai rodo Lietuvoje įsikūrę 28 Trečiojo amžiaus universitetai, kurie yra viena iš mokymosi visą gyvenimą organizacinių formų. Jie steigiami tam, kad būtų patenkinti vyresnio amžiaus žmonių poreikiai ir šių universitetų skaičius didėja, tai įrodo ir neseniai įsikūręs TAU Pakruojo rajone.

Tyrimo problema. Kokie yra Pakruojo rajono vyresnio amžiaus gyventojų mokymosi visa gyvenimą paslaugų poreikiai trečiojo amžiaus universiteto steigimo kontekste? Kaip organizuoti trečiojo amžiaus universiteto steigimą ir veiklą, kad ji atitiktų klausytojų lūkesčius?

Temos naujumas.

Mokymasis visą gyvenimą labai plati sąvoka apie kurią galima kalbėti įvairiais aspektais. Tačiau darbe labiau bus telkiamasi ties suaugusiųjų švietimu ir jų mokymosi, bei vyresnio amžiaus žmonių poreikiais bei mokymosi. Longas (1983), Houle (1984), Taruškienė (1997), Beresnevičienė (2002), Briedis ir kt. (2013) savo darbų apžvalgomis rodo, kad suaugusiųjų švietimo (angl. – adult education) klausimai plačiai tyrinėjami, bet ir siejasi su kitomis sąvokomis: su tęstinio (angl. – continuous), arba permanentinio (angl. – permanent), ugdymo, visą gyvenimą trunkančio mokymosi darbo vietai (angl. – lifelong learning for workplace), arba pasikartojančio (angl. – recurrent) ugdymo.

Lietuvoje yra atliktas Kauno atvejo tyrimas apie besimokančiųjų suaugusiųjų poreikių tenkinimą (Vėteris, Čiužas, 2014). Yra atlikti tyrimai, kuriais siekta išsiaiškinti suaugusiųjų mokymosi situaciją Lietuvoje (Aleknaitė - Bieliauskaitė, 2009). Tyrimą apie neformaliojo švietimo būklę Lietuvoje atliko Tamošiūnas (2005). Visi atlikti tyrimai yra apie suaugusiųjų mokymąsi, tačiau apie vyresnio amžiaus žmonių mokymąsi nagrinėjama nedaug. Apie suaugusiųjų socialinės atskirties problemas rašė: Leliūgienė (2002), Damidavičius (1998), Kvieskienė (2003), ir kt. mokslininkai. Bet apie vyresnio amžiaus mokymosi poreikius ir jų tenkinimą šių mokslininkų darbuose užsimenama nedaug. Jasinskienė (2009), rašė apie trečiojo amžiaus universiteto indėlį į mokymosi visą gyvenimą galimybių plėtrą, Kalvaitis, Barauskienė, Mačėnaitė (2014), analizavo trečiojo amžiaus universitetų Lietuvoje situaciją bei plėtros gaires. Mokymosi visą gyvenimą paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms plėtra Pakruojo rajone nebuvo plačiau analizuota.

Tyrimo objektas: mokymosi visą gyvenimą paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms plėtra steigiant Trečiojo amžiaus universitetą.

Tyrimo tikslas. Identifikavus vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikius Pakruojo rajone ir apibendrinus aplinkinių savivaldybių gerąją patirtį, įvertinti ir numatyti mokymosi visą gyvenimą plėtros galimybes steigiant Trečiojo amžiaus universitetą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti mokymosi visą gyvenimą sampratą ir apibrėžti vietines ir regionines mokymosi visą gyvenimą dimensijas.
2. Aptarti mokymosi visą gyvenimą infrastruktūrą.
3. Aptarti pagyvenusių žmonių mokymąsi bei apžvelgti atliktus tyrimus.
4. Atskleisti trečiojo amžiaus universiteto reikšmę bei aptarti Trečiojo amžiaus universiteto kaip neformaliojo švietimo organizatoriaus vaidmenį.

5. Nustatyti vyresnio amžiaus gyventojų mokymosi poreikius Pakruojo rajone Trečiojo amžiaus universiteto steigimo kontekste.

6. Apibendrinti aplinkinių rajonų patirtį organizuojant mokymosi visą gyvenimą paslaugas vyresnio amžiaus žmonėms.

7. Remiantis anketinio tyrimo duomenimis pateikti mokymosi visą gyvenimą paslaugų poreikių sąvadą Pakruojo rajonui ir numatyti šių paslaugų plėtrą steigiant Trečiojo amžiaus universitetą.

Tyrimo metodai.

Siekiant visapusiškai ir kokybiškai ištirti mokymosi visą gyvenimą paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms Pakruojo rajone plėtros galimybes, buvo taikoma keletas tyrimo metodų.

Anketinės apklausos metodas. Šiuo metodu buvo atlikta Pakruojo rajono vyresnio amžiaus gyventojų apklausa (n=131) siekiant atskleisti Pakruojo rajono gyventojų mokymosi poreikius.

Interviu metodas. Siekiant visapusiškai įsigilinti į gyventojų mokymosi poreikius bei jų tenkinimo galimybes buvo atliktas interviu, kuriuo siekta išsiaiškinti Pakruojo rajono švietimo centro direktorės nuomonę apie mokymosi poreikius, TAU steigimą ir veiklos organizavimą. Siekiant atskleisti TAU universitetų gerą patirtį kitose savivaldybėse galinčią padėti naujai įsteigiamam TAU Pakruojo rajone, interviu būdu apklaustos trijų savivaldybių TAU specialistės.

Praktinis reikšmingumas ir sklaida.

Bakalauro baigiamojo darbo anketinės apklausos duomenys buvo pristatyti Pakruojo rajono švietimo centre, dalyvaujant S plus televizijai. Darbo autorė davė interviu apie tyrimą ir jo organizavimą bei sunkumus. Baigiamojo darbo anketinės apklausos rezultatai buvo pristatyti 15 - jojoje Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje, skaitytas pranešimas tema „Pakruojo rajono vyresnio amžiaus gyventojų mokymosi poreikių identifikavimas steigiant trečiojo amžiaus universitetą“.

Tyrimo rezultatais buvo pasinaudota priimant sprendimus dėl Pakruojo rajono Trečiojo amžiaus universiteto steigimo ir tolimesnės veiklos.

1. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ PLĖTROS GALIMYBIŲ VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Mokymosi visą gyvenimą samprata

Mokymasis visą gyvenimą labai plati ir daug apimanti sąvoka. Longworth (2007) teigia, kad žodžio „**mokymasis**“ reikšmė dažniausiai yra neteisingai suvokiama. Autorius teigia, kad tai reiškia tokį gyvenimą, kai visiškai susitelkiama ties žmonių poreikiais ir reikalavimais, tai reiškia, kad besimokantieji naudojami priemonėmis ir metodais, kurie padeda jiems tęsti mokymąsi pagal savo poreikius. Mokymosi visą gyvenimą sampratos apibrėžimą galima rasti oficialiame dokumente- Mokymosi visą gyvenimą memorandume. Autoriai kalbėdami apie šią sąvoką kalba abstrakčiai ir ji nėra tiksliai įvardijama.

Kalbant apie mokymosi apibrėžtis, Knowlesas (1975, p.18) aprašo savarankišką *mokymąsi* kaip „procesą, kuriame individas pats ar kitų padedamas, nusistato savo mokymosi poreikius, susiformuluoja tikslus bei numato išteklius, pasirenka mokymosi strategijas, mokosi ir įsivertina“ (Jarvis, P. 2001). O Sharples (2000) teigia, kad visą gyvenimą trunkantis *mokymasis* visų pirma yra bendradarbiavimas, o ne konkurencija.

Legrand (1992) ir Cropley (1980) darbuose **mokymasis visą gyvenimą** išaukštinamas kaip pagrindinė žmogaus išlikimo sąlyga. Asmenys priklauso bendruomenėms, kurios skatina mokytis ir suteikti išteklius, taip pat įskaitant sporto klubus, religines grupes, darbo vietas, bei prekybos ir profesines organizacijas panašia nuomone dalijasi ir Watson (2003), kuris teigia, kad *mokymasis visą gyvenimą* yra nuolatinis procesas, kurio metu asmenims suteikiamos žinios, vertybės, įgūdžiai, kurių jiems reikės visą gyvenimą. Autoriaus teigimu, žinios yra suteikiamos, tačiau tai yra labai ginčytinas teiginys, nes mokantis žinios yra įgyjamos.

Šiuolaikinėje visuomenėje mokymasis visą gyvenimą tampa natūralia žmogaus egzistencijos sąlyga. Naujoms technologijoms įgyjant vis didesnę pagreitį ir atsirandant vis didesniam informacijos pertekliui besimokantiejiems vis sunkiau įsisavinti žinias, kurios kasdien keičiasi. Sparčiai besivystant komunikacinėms bei informacinėms technologijoms suaugusiesiems vis sudėtingiau prisitaikyti prie gausybės naujovių, tai kai kuriems net sukelia baimę ir nerimą dėl ateities. Linkaitytė, Šuliakaitė, Navikienė (2011) teigia, kad suaugusiesiems tampa privalu peržengti savo sugebėjimų ribas ir mokytis, nes tai tampa vienintele viltimi išlikti darbo rinkoje ir išsaugoti darbą bei neprarasti pasitikėjimo savimi, bet kaip tik jį ugdyti mokantis. Nauji iššūkiai labai keičia suaugusiųjų požiūrį į mokymąsi bei skatina juos ieškoti naujų mokymosi galimybių, dažnai neturinčių atitiktį formaliajame suaugusiųjų švietime.

Mokymasis visą gyvenimą šiuolaikinėje visuomenėje yra prieštaringas procesas. Dabar, kai gyvename žinių ekonomikos laikais, kitaip tariant žinių visuomenėje, vis mažiau vietos lieka asmeniniam kūrybiškumui, kuris gimsta iš individų intelektualinių idėjų ir pastangų. Kaip ir kitos kapitalizmo rūšys, žinių ekonomika, Joseph'o Shumpeterio žodžiais, yra kūrybingumo naikinimo jėga (Hargreaves, A. 2008). Šio proceso varomoji jėga yra privatūs antreprenieriai, siekiantys trumpalaikių monopolistinių rentų, kurias jie gauna kaip verslininkai novatoriai, įdiegę naujas technologijas bei gamybos organizacijos naujoves (Norkus, 2008). Žinių ekonomika apsunkina informacijos atrinkimą ir apdorojimą. Dėl šios priežasties tarp gausybės informacijos tampa sunku pasirinkti informaciją, kuri išties reikalinga ir tam, kad sumažinti laiko kaštus reikia mokytis ir gilintis į žinių ekonomikos diegiamas naujoves.

XXI amžius įpūsdamas daug naujovių verčia kasdien mokytis vienu ar kitu dalyku, kurie ne vieną iš mūsų verčia nerimauti. Johnas Vilas (1999) teigia, kad suvešėjęs nesaugumas šiuolaikinėje visuomenėje...yra nepaprastai pagaištingas žmonių galimybėms ir socialiniam teisingumui. Nesaugumas pažeidžia asmeninius gyvenimus, naikina savivertę bei pasitikėjimą savimi ir sukelia nepakenčiamą baimės, nerimo, nevilties ir bejėgiškumo lygį. Nuolat besikeičiantis pasaulis verčia suaugusiuosius mokytis, nes tiek darbo aplinka tiek kasdieninio gyvenimo aplinka kasdien priverčia susidurti su naujovėmis.

Mokymasis visą gyvenimą gali būti tiek formalus tiek neformalus. Lietuvoje formuluojamos trys suaugusių švietimo formos: formalusis, neformalusis, savaiminis mokymasis (arba – savišvieta) (žr. 1 lentelė). Linkaitytė, G.M., Šuliakaitė, A., Navikienė, Ž.(2011) teigia, kad Lietuvoje teisiniu požiūriu neformalus suaugusiųjų mokymasis yra tapatinamas su neformaliu suaugusiųjų švietimu, neformalus suaugusiųjų švietimas apibūdinamas kaip „asmens ir visuomenės interesus“ atliepiantis mokymasis. Minėti autoriai pažymi, kad Lietuvos teisiniuose dokumentuose yra pasigendama suaugusiųjų neformalaus mokymosi sąvokos apibrėžimo. Pažymėtina, kad Lietuvos švietimo koncepcijoje yra įvardijamas suaugusiųjų mokymasis tik nurodant institucijas atsakingas už mokymosi sąlygų sudarymą.

1.1 lentelė

Suaugusiųjų švietimo mokymosi formos

	Formalus mokymasis	Neformalus mokymasis	Savaiminis mokymasis (arba – savišvieta)
Tikslas	Sudaryti sąlygas įgyti išsilavinimą ar kvalifikaciją	Padedą patenkinti asmeninius mokymosi poreikius, tobulinti asmenybę, vystyti asmenines savybes bei jaustis pilnaverčiu visuomenės nariu	Jo pagrindas yra asmeninių, socialinių, šeimos poreikių tenkinimas.

	Formalus mokymasis	Neformalus mokymasis	Savaiminis mokymasis (arba– savišvieta)
Kur vyksta?	Formalusis mokymasis vyksta švietimo ir mokslo įstaigose.	Neformalus suaugusiųjų mokymas vyksta organizuojant kursų, konsultacijas, atvirusius mokymus, konsultacijas, projektinį darbą. Neformalusis mokymasis gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali rūpintis visuomeninės organizacijos ir grupės, taip pat organizacijos, įkurtos formaliai sistemai papildyti (meno, muzikos sporto veikla).	Mokymasis nėra specialiai organizuotas ar struktūriškai apibrėžtas: neformuluojami mokymosi uždaviniai, neplanuojamas laikas, nenumatoma speciali pagalba.
Kaip ir kokia forma vyksta?	Mokymosi veikla yra tikslinga, apgalvota, organizuota, su fiksuota trukme ir tvarkaraščiu, hierarchine vertinimo sistema, formaliais priėmimo ir registracijos reikalavimais. Jis vykdomas švietimo institucijose jam būdinga, iš anksto numatyta tvarka, turiniu, metodais ir mokymosi priemonėmis.	Neformalusis mokymasis vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Jis taip pat apgalvotas ir organizuotas. Su formaliojo mokymosi bendra yra tai, kad šį mokymąsi riboja institucinė priklausomybė. Jis būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai.	Skirtingai nuo pirmųjų dviejų, savaiminis mokymasis nebūtinai iš anksto apgalvotas, mažiau organizuotas, mažiau struktūruotas, gali būti skatinamas gyvenimo, profesinių aplinkybių, šeimos, sąlygų, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir gebėjimus.
Baigimo dokumentų išdavimas	Besimokantieji gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.	Valstybės pripažinti dokumentai neišduodami.	Dokumentai neišduodami, nes tai kasdieną vykstantis mokymasis per patyrimą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Garšvienę, 2003, Aleknaite - Bieliauskienę, 2009, Butvilienę, 2013

1.1 lentelėje pateikti trijų mokymosi formų palyginimai. Lentelėje matomi aiškūs skirtumai tarp mokymosi formų. Lyginant mokymosi formų tikslus formaliojo mokymosi formalus ir tikslas, nes formaliojo mokymosi pagrindinis tikslas ir yra sudaryti sąlygas individui įgyti išsilavinimą apie kvalifikaciją, jei kalbama apie kvalifikacijos kėlimą. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi tikslai laisvesnės formos, kadangi abi mokymosi formos labiausia skirtos patenkinti žmonių asmeninius poreikius, tobulinti ir ugdyti asmenybę.

Lyginant kur visos trys mokymosi formos vyksta, tai formalusis vyksta įvairiose švietimo ir mokslo įstaigose, o neformalusis dažniausiai vyksta šalia formaliojo mokymosi, kaip papildoma veikla, įvairūs kursai bei seminarai, konsultacijos. Štai savaiminis mokymasis paremtas paties žmogaus poreikių imtis vienos ar kitos mokymosi veiklos, nei vieta nei mokymosi struktūra nėra organizuota.

Formalusis mokymasis yra labai tikslinga ir apgalvota veikla vykstanti pagal iš anksto numatytą planą, neformalusis taip pat yra gana organizuotas ir apgalvotas vykstantis dažnai šalia formaliojo mokymosi sistemos. O savaiminis mokymasis skiriasi nuo pirmųjų dviejų mokymosi formų, nes jis mažai struktūruotas ir organizuotas, dažnai jo nepripažįsta ir patys individai papildantys savo žinias ir gebėjimus, nes tai vyksta savaime apie tai net negalvojant.

Kalbant apie baigimo dokumentus, tai juos gauna tik besimokantys formaliojo būdu, nes neformaliojo ir savaiminio būdu besimokantys jokių valstybės pripažintų dokumentų negauna.

Kaip atsakas į vis didėjančius aplinkos reikalavimus yra **mokymasis visą gyvenimą**. Mokymasis visą gyvenimą yra tarsi vietos ir srities atnaujinimo variklis. (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2011). Bitinas (2000) teigė, kad ilgai visi labiau įsitikinta, kad žmogui neužtenka mokytis tik tam tikrame amžiaus tarpsnyje, imta vis labiau akcentuoti tai, kas galiausiai ir tampa vienu iš svarbiausių švietimo sistemos uždavinių - žmogaus rengimą kompetentingai saviugdai **per visą gyvenimą**. Jucevičienė (2007) teigia, kad mokymasis visą gyvenimą skatina esminių veikėjų sąveiką: vietinių ir tarptautinių subjektų, privataus ir viešojo sektoriaus, švietimo ir pramonės, valdžios bei gyventojų, panašiai teigia ir Head, Hoeck, Garson (2015), kad mokymasis visą gyvenimą šiuo metu reiškia daug dalykų, kurie apima suinteresuotąsias šalis, valdžios institucijas bei pačius besimokančiuosius.

Apibendrinant, tai kas buvo pasakyta apie mokymosi visą gyvenimą sampratą, galima sakyti, jog mokymosi visą gyvenimą sąvoka išties yra labai plati ir daug apimanti. Ji neapsiriboja vien formaliu mokymuisi, atvirkščiai, manau, kad mokymasis visą gyvenimą labiau siejamas su neformaliojo mokymuisi. Kadangi, neformaliojo būdu mokomės kasdien apie tai net negalvodami. Mokymasis vyksta visur ir visada, todėl galima teigti, kad mokymasis vyksta ne viename konkrečiame amžiaus tarpsnyje, tačiau visuose - visą gyvenimą.

1.2. Vietinės ir regioninės mokymosi visą gyvenimą dimensijos

Mokymosi visą gyvenimą organizavimas ir sąlygų sudarymas yra valstybės, savivaldybės, nevyriausybinių organizacijų, bendruomenės veiklos laukas. Šiame kontekste yra labai svarbi besimokančio regiono, besimokančio miesto koncepcija (Jucevičienė, 2007). Besimokančiojo miesto ar regiono dimensijoms apžvelgti reikėtų nepamiršti ir mokymosi kultūros, kuri reiškia, kad tiek besimokantys miestai tiek regionai, valdžios institucijos, privačios įmonės, švietimo ir tyrimų institucijos, pilietinės organizacijos ar individai, sutelkia mokymąsi ir žinių sklaidą plėtros centre (Eckert, Preisinger ir kt. 2009). Šalia besimokančio regiono ir besimokančio miesto koncepcijų atsiranda ir nauja koncepcija - sumanus regionas, nors ši sąvoka nauja ir plačiai vartojama, tačiau jos apibrėžtis neaiški.

Teorijų, teigiančių, kad žinios, inovacijos ir mokymasis yra pagrindiniai konkurencingumo veiksniai davė pagrindą „**besimokančio regiono**“ sąvokos atsiradimui (Činčikaitė, Janeliūnienė 2010). Besimokančio regiono sąvoka labiausiai siejama su ekonominiu vystymusi regionuose. Činčikaitės, Janeliūnienės (2010) teigimu, nuolatinis mokymasis bei greitas prisitaikymas prie besikeičiančios aplinkos yra būtina sąlyga firmoms, regionams ir šalims konkuruoti globaliose rinkose. Kalbant apie besimokančio regiono vaidmenį (mokymosi visą gyvenimą kontekste), jį galima nagrinėti siaurąja prasme, kadangi mokymasis čia išryškėja tik per įmones, kurios konkuruoja tarpusavyje, ir yra priverstos mokytis diegiamų naujovių, kad klestėtų.

Kitokią požiūrį į besimokantį regioną atskleidžia, Florida (1995), kuris **besimokančius regionus** apibrėžia kaip „žinių ir idėjų rinkėjus bei kaupėjus, užtikrinančius bazinę aplinką arba infrastruktūrą, kuri palengvina žinių, idėjų, mokymosi tėkmę“ (Jucevičienė, 2007). Svarbus yra ir požiūris į besimokantįjį regioną, kaip į konkrečios vietos bendruomenes. Jucevičienė (2007) teigia, kad sveikintinos darnaus gyvenimo tyrinėtojų pastangos daugiadiscipliniškai pažvelgti į tokio regiono funkcionavimą, akcentuojant jo gyventojus, o ypač jų sudaromas bendruomenes. Šiuo aspektu dažniausiai kalbama apie konkrečios šalies regionus, miestus netgi miestelius ir kaimus, kuriuose funkcionuoja vietos bendruomenės. Jucevičienės (2007) teigimu, „besimokančios ekonomikos ir darnaus gyvenimo (akcentuojant besimokančią bendruomenę) požiūrių sujungimas į visumą besimokančio regiono koncepcijoje leistų tikėtis, jog mokymosi „visur ir visada“ procesai, išjudinti stimuliuojančių ekonomikos jėgų individualiame ir kolektyviniame lygmenyse ir nukreipti į socialinio, ekonominio ir gamtinio gyvenimo darną, įgalins pasiekti žmonių gyvenančių konkrečioje vietovėje, aukštą gyvenimo kokybę.“ Taigi, apibendrinant besimokančio regiono sampratą galima išskirti kelis pagrindinius bruožus: žinias, inovacijas bei mokymąsi, kurie yra būtini besimokančio regiono funkcionavimui.

Besimokančio regiono samprata yra gretinama su besimokančio miesto samprata. Kai kurie autoriai teigia, jog šios sąvokos yra adekvačios. Tačiau yra įžvelgiama šių sąvokų skirtumų. Tad šalia besimokančio regiono reikėtų aptarti ir besimokančio miesto sąvoką.

Jucevičienė (2007) teigia, kad Longworth (2000) viename savo knygos skyrių svarsto **besimokančiojo miesto** koncepciją. Anot jos autorių, besimokantis miestas sukuria struktūrinius ir mentalinius pagrindus, kurie leidžia jo gyventojams suprasti pokyčius ir į juos teigiamai reaguoti. Besimokančiojo miesto esmė – bendras jo gyventojų bei organizacijų interesas. Jis skatina produktyvią partnerystę ir projektus, kuriais siekiama tobulinti mokymosi galimybes. Besimokantis miestas vienija gyventojus ir organizacijas, kurie palaikydami glaudžius santykius ir vykdydami įvairius projektus mokosi ir didina mokymosi plėtros galimybes.

Jucevičienė (2007) aprašo australų požiūrį (*City of Ballarat, 2006*) į **besimokančiojo miesto** sampratą ir teigia, kad jų požiūris labai artimas Longworth pozicijai ir apskritai europietiškamam

požiūriu. Konkretus miestas Ballarat internete apibūdinamas taip : besimokantis miestas vadinamas „gyvenimo būdu“, kai pramonė, švietimas, verslas ir bendruomenė veikia kartu, kad visų drauge ir kiekvieno atskirai mokymasis visą gyvenimą būtų padrasintas, pripažįstamas ir švenčiamas.

Stanišauskienė (2007) cituoja Longworth (1999) žodžius ir teigia, kad „**besimokantis miestas** – tai bendruomenės, kuriose verslas ir pramonė, mokyklos, universitetai, profesinės ir kitos organizacijos, savivaldybė glaudžiai bendradarbiauja fizine, ekonomine, kultūrine ir intelektualine prasmėmis, šitaip sudarydamos žmonėms malonią vietą gyventi “. Teigiama , kad tai tokia bendruomenė, kurioje asmeninis tobulėjimas yra pripažįstamas kaip viena iš svarbiausių vertybių, o kiekvienas šios bendruomenės narys, bet kuriuo savo gyvenimo laikotarpiu yra įsitraukęs į mokymosi procesus.

Stanišauskienė (2007) teigia, kad **besimokančio miesto** pagrindas – jo gyventojų mokymasis visur ir visą savo gyvenimą. Taigi, manoma, kad svarbiausias tikslas, kuriant besimokantį miestą, – įgalinti daugumą jo narių įsitraukti į besimokančiojo miesto vystymo procesus bei nuolat mokytis, sprendžiant jiems aktualius klausimus bei problemas.

Sinkienė, Grumadaitė (2014) sako jog, šalia besimokančiojo miesto sąvokos atsiranda nauja sąvoka „**sumanus regionas**“. Šią sąvoką apibrėžti sunku. Manoma, kad, nepaisant pasaulyje augančios inovatyvių regionų vystymosi strategijų svarbos, mokslinėje literatūroje labai stinga „sumaniųjų regionų“ analizės, ypač pasigendama aiškiai identifikuotų jo charakteristikų. Europoje „sumanių“ socialinių erdvių sistemų koncepcijos vartojamos ypač plačiai, o LR Seimo patvirtintoje Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva - 2030“ , numatoma, jog valstybės vizijai įgyvendinti būtini pokyčiai pagrindinėse - sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo - srityse. Taip pat teigiama, kad nuolatiniai vidinės ir išorinės regionų aplinkos veiksnių pokyčiai skatina regionų bendruomenes kartu su nacionalinės valdžios institucijomis ir kitomis suinteresuotomis grupėmis ieškoti efektyviausių būdų, kaip spręsti regiono problemas. Sumaniojo regiono vienu iš pagrindinių bruožų laikomos - žinios. Sinkienės, Grumadaitės (2014) teigimu, mokymasis – būtinas naujų įgūdžių, žinių ir nuostatų įgijimo būdas, todėl tik besimokantis regionas gali siekti žiniomis grindžiamo regiono statuso, tai – bet kokių sprendimų ir veiksmų pagrindas. Kitas sumanaus regiono bruožas tai inovatyvumas. „Turintys išsamių ir naujausių žinių apie esamą situaciją, galimybes bei numatydami jų pokyčius ateityje, regionai gali kurti naujus, efektyvesnius už kitų vietovių rinkoje veikiančių dalyvių taikomus problemų sprendimo būdus ir technologijas“. (Sinkienė, Grumadaitė 2014).

Kalbant apie mokymąsi visą gyvenimą kaip vietovės dimensiją, svarbu paminėti ne tik besimokantį regioną, besimokantį miestą bei sumanų regioną, bet ir apžvelgti gyventojų mokymąsi **kaimiškiose vietovėse**. Čia svarbų vaidmenį mūsų aptariamam klausimui vaidina kaimo bendruomenės. Vienas iš svarbiausių regionų, savivaldybių ar net vietovių darnaus vystymosi

kriterijų yra institucinė plėtra, kuri apima kaimo bendruomeninių organizacijų steigimąsi ir jų veiklos aktyvinimą (Aleksandravičius, Žukovskis, 2011). Darnų vystymąsi galima susieti su mokymusi, nes, steigiant bendruomenines organizacijas, jos vykdys įvairią veiklą, kurios dėka bendruomenė tobulės ir išlaikys glaudžius ryšius tarpusavyje. Kaip teigia, Aleksandravičius, Žukovskis (2011), siekiant kaimo vietovių ar regiono darnaus vystymosi tikslų, būtina labiau telkti ir aktyvinti kaimo bendruomenės, kaip svarbaus šio proceso institucinio bei socialinio veiksnio, veiklą, nes jos užimtumo ir pastangų dėka darnus vystymasis iš teorinio lygmens galėtų būti sėkmingai įgyvendinamas praktikoje bei aktyviai realizuojamas vietos lygmeniu.

Nagrinėjant kaimo vietovių reikšmę, svarbiausiu objektu čia ir yra *kaimiškosios bendruomenės*, organizuojant įvairias veiklas ir jomis įtraukiant didesnę dalį visuomenės, ji yra ugdoma ir stiprinamos bendruomeninės vertybės, kurios svarbios kiekvieno gyvenimo kokybei. Tačiau telkti naujas bendruomenes, tiksliau skatinti jas telktis, yra gana sunku. Ališausko, Jankauskienės, Klovienės (2009) atlikto tyrimo išvadose aktualiausi kaimo plėtros tikslai yra: siekimas sukurti ir išsaugoti racionalų švietimo, medicinos kultūros ir kitų socialinių paslaugų tinklą kaimo vietovėse., Kaimo plėtra pagrįsta bendruomenės narių, kurie gyvena toje vietovėje, susidomėjimu ir dalyvavimu.“(Matekonienė, Navackaitė, Dumbauskaitė, 2002). Taigi, tam, kad kaime funkcionuotų kaimiškosios bendruomenės ir jos galėtų prisitaikyti prie vis kintančio pasaulio ir rinkos sąlygų, būtina čia diegti naujas technologijas, mokyti žmones jomis naudotis.

Ališauskas, Jankauskienė, Klovienė (2009) teigia, kad *kaimo bendruomenių* vaidmuo kaimo plėtros procese yra labai reikšmingas. Plėtros planai, parengti pačių bendruomenių iniciatyva, padeda planuoti kaimo plėtrą, ir sprendimai dėl kaimo plėtros regione ar visoje šalyje priimami, remiantis vietos bendruomenių pasiūlytomis idėjomis.

Apžvelgus įvairius seniau darytus tyrimus apie kaimiškųjų bendruomenių organizacijas, pavyzdžiui (Žiliukaitės, 2007; Nefo, 2007 ir kt.) galima daryti išvadą, kad tarp kaimo gyventojų vyrauja abejingumas ir pasyvumas bendruomenių veiklai, o ši veikla yra ant vos kelių aktyvių narių pečių. Ališausko, Jankauskienės, Klovienės (2009) atlikto tyrimo apie bendruomenių dalyvavimą kaimo plėtroje duomenų analizės duomenimis autoriai teigia, kad bendruomenių veiklos plėtotė yra ypač susijusi su savivaldybių, seniūnijų veikla, jų savarankiškumo stiprinimu, kaimo lyderių veikla. Manoma, kad silpstančioms bendruomenėms, didelę įtaką turi per mažai įgūdžių bei žinių turintys bendruomenės aktyvistai. Vienas iš pagrindinių būdų sprendžiant šias problemas yra- mokymasis. Bendruomenės aktyvistai privalo semtis naujų žinių, ne tik palaikyti santykius ir glaudžius ryšius bendruomenėje, bet tam, kad galėtų užmegzti ryšius su vietos savivaldos institucijomis, ieškoti, iš kur būtų galima gauti lėšų veiklai. Tam, kad tiek aktyvistai, tiek bendruomenės nariai, tiek kiti visuomenės nariai (suaugusieji) galėtų mokytis ir tobulėti, reikėtų savivaldybės dėmesio.

Savivaldybės iškelia sau tikslus, kad būtų sudarytos galimybės suaugusiems mokytis (daugumoje savivaldybių įsteigti suaugusiųjų mokymo centrai), tačiau, kaip rodo tyrimai, savivaldybių dėmesys šiam klausimui mažas. Švietimo plėtotės centro duomenimis, savivaldybių tarybų veikloje suaugusiųjų švietimui skiriamas labai nedidelis dėmesys: daugiausia rūpinamasi tik bendrojo lavinimo ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo organizavimu. Daliai savivaldybių lygmens atstovų ir specialistų trūksta kompetencijos, patirties; trūksta motyvacijos mokytis, darbdavių suinteresuotumo. Daugelio rajonų švietimo institucijose stinga informacijos apie suaugusiųjų švietimo poreikius, informacijos apie paslaugas, be to, sklaida ne visada pakankama. Tyrėjai teigia, kad būtų tikslinga organizuoti gerosios patirties apie suaugusiųjų švietimo organizavimą sklaidą tarp savivaldybių tarybų, komitetų, švietimo padalinių atstovų.

Mokymosi visą gyvenimą regioninės dimensijos apima kelias pagrindines koncepcijas: besimokančio regiono, besimokančio miesto, sumanaus regiono bei kaimiškųjų vietovių. Visos jos vienaip ar kitaip glaudžiai susijusios su mokymosi visą gyvenimą organizavimu ir įgyvendinimu.

1.3. Mokymosi visą gyvenimą infrastruktūra

Aptarus mokymosi visą gyvenimą koncepciją bei savivaldybės, vietos bendruomenės veiklą, plėtojant mokymąsi visą gyvenimą, yra tikslinga apžvelgti ir mokymosi visą gyvenimą infrastruktūrą. Mokymosi visą gyvenimą paslaugas teikia tiek privatus, tiek viešasis, tiek nevyriausybinis sektorius.

Mokymosi organizavimas dažnai yra suprantamas kaip valstybės funkcija. Hargreaves (2008), teigia, kad nuo tada, kai atsirado ir pasaulyje išplito privalomas mokslas, iš valstybinio švietimo nuolat tikimasi, kad jie išgelbės visuomenę. Visa našta buvo užmesta ant švietimo sistemos pečių, pradedant vaikų ugdymu, baigiant suaugusiųjų, apie kurį nebuvo daug kalbama. Kaip ir teigia Hargreaves (2008), kad daugiau mokymasis ne visada yra lygu geresniam mokymuisi. Čia turima omenyje, kad vis labiau plečiasi daugiau metų trunkantis valstybinis švietimas, tačiau, ar tai yra terpė kurtis didesnei ir geresnei žinių visuomenei? Iš tiesų viskas yra „užmesta“ ant valstybinių įstaigų pečių, kad nuo jų priklausys švietimas ir jo kokybė, tačiau neatsižvelgiama į tai, kad patys žmonės turi „investuoti“ save į mokslą.

Trakšėlys (2012) teigia, kad mokymosi visą gyvenimą paradigmoje suaugusiųjų švietimo problemų analizei skiriama vis daugiau dėmesio, siekiant padėti suaugusiajam ne tik geriau adaptuotis darbo vietoje, bet ir įgyvendinant autentiškus ir asmeninius tikslus. Suaugusieji gali mokytis tiek formaliai, tiek neformaliai būdu. Kalbant apie formalųjį švietimą lyg ir nekyla klausimų. Suaugusieji turi galimybes mokytis valstybinėse ir privačiose švietimo įstaigose, įgyti išsilavinimą, pagilinti žinias, tačiau kalbant apie suaugusiųjų švietimą, tinkamiausias ir

populiariausias mokymosi būdas jiems yra neformalusis švietimas, kuris vyksta įvairia forma ir pagal suaugusiųjų poreikį tam tikrai veiklai.

Jasinskienė (2009) apie švietimą sakė, kad „jį inicijuoja valstybė, juo siekiama daryti įtaką natūraliai vykstančiam suaugusiųjų mokymuisi. MVG paradigma numato įvairius ryšius tarp švietimo ir mokymosi. Numačius, kad mokymasis gali vykti visur ir kad švietimo paslaugas gali teikti įvairūs sektoriai, pradėjo nykti jų ribos ir buvo įteisintos skirtingos mokymosi formos (formalios, neformalios, informalsios). Valstybinę monopoliją pakeitė ir papildė daugybė naujų mokymosi aplinkų, veikėjų, organizatorių iš privataus ir visuomeninio sektorių. Manoma, kad valstybės teikiamos švietimo ir mokymosi paslaugos bei atsakomybės pradėtos vertinti, kaip mokymasis, vykstantis ir kitose mokymosi aplinkose. Taigi, valstybė tapo atsakinga už mokymosi, organizuojamo skirtingose aplinkose, koordinavimą. Mokymosi visą gyvenimą idėja išryškino ir besimokančiojo vaidmenį, kuriuo individas prisiima atsakomybę sau už mokymąsi, taip pat skiriamas didelis dėmesys individo motyvacijai mokytis bei ieškoti būdų mokytis. Tačiau nuolatiniam švietimui buvo palikta atsakomybė sukurti tinkamas sąlygas to individo mokymuisi. Individo buvimas centre reiškia ne tik atsakomybės už mokymąsi prisiėmimą, tačiau ir tai, kad turi būti sukuriamos mokymosi galimybės, atitinkančios jo poreikius.“

Vykdant suaugusiųjų neformalųjį švietimą, vadinasi, ir, skatinant Trečiojo amžiaus universitetų atsiradimą, ne Lietuvos Respublikos Seimui, ne Švietimo ir mokslo ministerijai ar kuriai kitai ministerijai, o savivaldybėms tenka svarbiausias vaidmuo ir pagrindinė atsakomybė. Neformalusis suaugusiųjų švietimas reglamentuojamas LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo. Jame nustatyta, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas – asmens ir visuomenės interesus atitinkantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiuro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Nustatyti šie pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo uždaviniai:

- padėti asmeniui tenkinti savišvietos poreikius;
- plėtoti savo kultūrinius interesus;
- ugdyti asmens kūrybines galias ir gebėjimus;
- padėti asmeniui tapti aktyviu demokratinės visuomenės piliečiu;
- sudaryti sąlygas įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų, taip pat sąlygas kvalifikacijai tobulinti. .

Socialinės informacijos ir mokymų agentūros (2012) duomenimis, nors ir negausiai augantis neformalaus suaugusiųjų švietimo institucijų skaičius akivaizdžiai įrodo, jog noras mokytis, tobulėti, kelti ar keisti kvalifikaciją tampa vis aktualesnis ir svarbesnis Lietuvos žmonėms. Suaugusiųjų tęstinis mokymasis šalyje nėra pakankamai išplėtotas ir tik 5-10 proc. suaugusiųjų

Lietuvos gyventojų dalyvauja suaugusiųjų mokymosi programose; tuo tarpu kai kuriose ES šalyse (Švedija, Vokietija) šis rodiklis viršija 40 proc. Tik apie penktadalis įmonių planuoja ir vykdo darbuotojų profesinį tobulinimą. Sistemingiau tik valstybinės įstaigos – viešojo administravimo, sveikatos priežiūros, švietimo ir energetikos sričių darbdaviai – savo darbuotojams organizuoja intensyvių tęstinio mokymosi kursų. Tačiau mažėjant valstybinių įstaigų finansavimui, tęstinis mokymasis organizuojamas vis rečiau, jo renginiai trumpesni.

Kalvaitis, Barauskienė, Mačėnaitė (2014) teigia, kad pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymą rengti bei įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas gali Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrius, grupes ir t. t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka yra įgiję teisę užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu. Ši nuostata privalomai netaikoma fizinių asmenų organizuojamiems vienkartiniais neformaliojo švietimo renginiams. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigas Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gali steigti valstybės institucijos, savivaldybės, nevyriausybinių organizacijos ir kiti juridiniai bei fiziniai asmenys. Suaugusiųjų mokymąsi reglamentuojantys dokumentai pateikti (1.2) lentelėje

1.2 lentelė

SUAUGUSIŲJŲ MOKYMĄSI REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI

Dokumentai	Tikslai, bruožai, idėjos
Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius.1992.	Suaugusiųjų švietimas šiame dokumente kitaip dar įvardijamas kaip „nenuoseklusis“. Suaugusiųjų (nenuosekliojo) švietimo institucijos skirtos paprastai vyresniems nei 18 metų asmenims. Nenuosekliojo švietimo bruožas – mokymasis pasirenkant modulius. Mokymosi turinys ir tempas derinami prie besimokančiųjų patirties ir interesų. Įgytų modulių pagrindu galimi perėjimai iš nenuosekliojo formalaus švietimo į nuosekliojo švietimo sistemą. Svarbiausi ugdymo tikslai: padėti asmeniui atskleisti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą; ugdyti kritiškai mąstantį žmogų, gebantį svarstyti esminius žmogaus egzistencijos klausimus, atsakingai daryti sprendimus ir savarankiškai veikti; ugdyti asmenį, pasirengusį profesinei veiklai, pasiryžusį ir gebantį adaptuotis besikeičiančiame socialiniame, ekonominiame gyvenime ir jį tobulinti; brandinti asmens tautinę bei kultūrinę savimonę; ugdyti žmogų demokratijai; ugdyti Lietuvos valstybės pilietį

Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. LR. Kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius, 1993.	Šio dokumento paskirtis ir tikslai: Sudaryti sąlygas realizuoti asmenybei, atsakingai už šalies gerovę: ✓ suteikti galimybę visiems realiai įvertinti, ar pakanka žinių, mokėjimų ir įgūdžių šiuolaikinėms sąlygoms ir kompensuoti jų trūkumą, ✓ greitai patenkinti bedarbių arba žmonių kuriems gresia nedarbas, poreikius persikvalifikuoti, padėti ugdyti demokratinę visuomenę
LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Vilnius, 1998-05-30, Nr. VIII-822.	Įstatymo tikslas - suteikti teisinės garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams, vykdytojams ir socialiniams partneriams, padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, kurių jam reikia kaip demokratinės visuomenės piliečiui ir tam tikros profesijos specialistui, prisidėti prie kūrybingo ir prasmingo laisvalaikio.
LR Švietimo ir mokslo ministerija. Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo tvarkos, 1999 01 07 Nr.15.	Šiame dokumente pateiktas visas neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo tvarkos aprašas. Įstatymas gana trumpas sudarytas iš bendrosios dalies, valstybės užsakomų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų ir tikslinių projektų finansavimo tvarkos, asmenų, turinčių teisę gauti socialinę paramą, bei jų grupių neformaliojo švietimo finansavimo bei valstybės paramos neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams skyrimo.
LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl teisės užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarkos 1999 12 24 Nr. 1279	Šiame dokumente pateikta teisės užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarka.
LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 70 „Dėl darbo rinkos profesinio mokymo įstaigų, įmonių atrankos egzaminavimui eksterno būdu tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 58-2357) .	Dokumente pateikta rinkos profesinio mokymo įstaigų, įmonių atrankos egzaminavimui eksterno būdu tvarka. Pateiktos sąlygos darbo rinkos profesinio mokymo įstaigoms ir įmonėms (atranka). Taip pat pateiktas egzaminavimo eksterno būdu organizavimo aprašas.
LR Švietimo įstatymas, 2006	Švietimo įstatyme pateikta 42 sąvokų apibrėžimai tarp jų ir neformaliojo švietimo. Švietimo tikslai yra šie: 1) išugdyti kiekvienam jaunuoliui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinant gimtosios ir užsienio kalbų mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą;

	2) nustatyti jaunuolio kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti profesinę kvalifikaciją ir kompetenciją, atitinkančią šiuolaikinę kultūros bei technologijų lygį ir padedančią jam įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžio kintančioje darbo rinkoje, perteikti šiuolaikinės technologinės, ekonominės bei verslo kultūros pagrindus, būtinus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui bei subalansuotai raidai laiduoti, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą; 3) stiprinti visuomenės galias užtikrinant darnią krašto ūkio, aplinkos ir žmoniškųjų išteklių plėtrą, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą; 4) perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą; 5) sudaryti sąlygas a 1.2 lentelės tęsinys demokratijos tradicijas įkūnijancius pilietines bei politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną asmeniui, kaip kompetentingam Lietuvos piliečiui, europinės ir pasaulinės bendrijos, daugiakultūrės visuomenės nariui.
Lietuvos švietimo įstatymas, 2013	Šiame jau naujesniame įstatyme pakeitimų susijusių su tikslais nėra jie tokie pat kaip prieš tai buvusiame įstatyme. Įstatyme yra pakeitimų, nes 2006 metų švietimo įstatyme buvo 75 straipsniai, o šiame įstatyme liko 72 straipsniai.
Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos nuostatai 2014.	Šiame dokumente pateikti neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos nuostatai. Taryba atlieka 3 funkcijas ir įgyvendina 4 uždavinius. Šio įstatymo pakeitimų yra gana daug.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

1.2 lentelėje pateiktas suaugusiųjų mokymąsi reglamentuojančių dokumentų palyginimas. Atskleista, kas juose išsiskiria. Dokumentų analizė pateikta gana nevienodos apimties, kadangi, kalbant apie švietimo įstatymą, jį galima nagrinėti gana plačiai, kokie pakeitimai įvyko bėgant metams. Tačiau apžvelgiant kitus nurodytus teisės aktus pavyzdžiui „Dėl teisės užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarkos“, matome, kad dokumente yra pateikta tik įgijimo tvarka, apie jį plačiau kalbėti nelabai ir reikia. Įstatymai, bėgant metams, nedaug pasikeitė, galbūt pakeisti keli straipsniai, tačiau esmė jų nelabai keitėsi. Pavyzdžiui, švietimo įstatymo senojoje ir naujoje redakcijoje išlikę tie patys tikslai ir tos pačios nuostatos, tačiau pasikeitė straipsnių skaičius, keli straipsniai buvo panaikinti. Apibendrinant šiuos visus dokumentus reglamentuojančius suaugusiųjų neformalųjį švietimą,

galima teigti, kad jų yra nemažai, nors šioje lentelėje nepateikiau dar kai kurių dokumentų, kurie yra tiesiog kažkokios tvarkos aprašai. Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra reglamentuojamas įvairiausių dokumentų.

Nors mokymasis visą gyvenimą dažnai suprantamas kaip vien valstybės funkcija, tačiau mokymosi visą gyvenimą paslaugas gali teikti įvairios institucijos, taip pat juridiniai asmenys gavę leidimus.

2. MOKYMASIS VYRESNIAME AMŽIUJE IR JO ORGANIZAVIMAS

2.1 Pagyvenusių žmonių mokymasis: tyrimų apžvalga

Nenumaldomai senstant Europai, tuo pačiu ir Lietuvai būtina sukurti ar patobulinti esamas galimybes vyresnio amžiaus žmonėms rasti savo vietą ir vaidmenį visuomenėje. Vyresnio amžiaus žmonių mokymasis padeda įgyti naujausių žinių ir įgūdžių, kurie jiems leidžia jaustis pilnavertiškais visuomenės piliečiais.

Pasak, Stanišauskienės (2007), visuomenėje vykstantys procesai įtakoja socialinių atskirtų grupių atsiradimą, o socialinė atskirtis yra sudėtingas reiškinys, kurio negalima vienareikšmiškai nusakyti. Plačiąja prasme socialinė atskirtis apibūdinama kaip visuomenėje egzistuojantis pilietinių teisių apribojimas tam tikroms žmonių grupėms, nesavanoriškas nutolimas nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių. Siekiant socialiai atskirtąsias grupes bei individus įtraukti į bendruomenę, svarbu imtis edukacinių priemonių, didinančių priklausymo bendruomenei, reikalingumo jausmą. Čepėnaitė (2008) teigia, kad „senyvo amžiaus žmonių socialinės atskirties reiškinio įveikimo veiksmų įvairovėje svarbūs šie konstruktyviosios aprėpties reikalavimai: tinkamų paslaugų pasiūla, įvairių su pagalba asmeniui susijusių institucijų žinybiškumo įveikimas, asmens gebėjimų stiprinimas bei dalyvavimas ne tikta ekonominėse veiklos srityse, taikant šiuolaikinės visuomenės demokratinio pilietiškumo erdvei būdingus principus“.

Čepėnaitė (2008) teigia, kad senyvo amžiaus žmonių galių stiprinimas bei dalyvavimas yra ribotas, dėl įvairių atsirandančių sveikatos problemų. Tačiau senyvo amžiaus žmonės dalyvauja visuomenės gyvenime, atlikdami įvairius socialinius vaidmenis. „Išplėtotos paslaugos, pailgėjusi žmonių gyvenimo trukmė, kiti faktoriai turi įtakos, kad senyvo amžiaus asmuo, dar ilgą laiką gyvendamas bendruomenėje, yra aktyvus savo ir bendruomenės išteklių kūrėjas. Pokyčiai visuomenėje turėjo įtakos, kad chronologinių amžiaus tarpsnių suvokimas pasikeistų, ir senyvo amžiaus žmonės, kaip ir kiti visuomenės nariai, būtų vertinami kaip aktyvūs visuomenės gyvenimo dalyviai“.

Garšvienė (2003), cituodama Beresnevičienę, (2000) teigia, kad „išsilavinimas nėra duodamas vieną kartą visam laikui, o yra nuolatinio mokymosi, trunkančio visą gyvenimą, rezultatas. Švietimas neapsiriboja vaikystėje įgytu nuoseklaus mokymosi patyrimu; tai ilgalaikis procesas. Gyvenimas pats savaime yra nenutrūkstantis mokymosi procesas, bet kiekvienas asmuo ieško specifinių galimybių tikslingai ir nuosekliai mokytis toliau, norėdamas neatsilikti nuo visuomenės techninės ir socialinės raidos, prisitaikyti prie pakitusių gyvenimo aplinkybių (vedybų, tėvystės, profesinės situacijos, senatvės ir kt.) ar siekdamas visapusiškai išplėtoti savo potencines galimybes. Visą gyvenimą trunkantis mokymasis aprėpia atsitiktinį (pasąmoninį) ir sąmoningą individo mokymosi patyrimą“.

Butvilienė (2011), kalbėdama apie kintantį pasaulį, pažymi, kad „šiulaikinis konkurencijos pasaulis ir kintantys socialiniai santykiai sukuria aplinkybes, kurių pagrindiniai bruožai yra neapibrėžtumas ir nestabilumas. Individas nebeįstengia galutinai prisitaikyti prie išorinio pasaulio, nes jam visą laiką tenka derintis prie kintančių išorinių aplinkybių.“ Taigi, kasdien kintant pasauliui, atsirandant naujoms technologijoms, žmonėms, o ypač vyresnio amžiaus žmonėms vis sunkiau prie tobulėjančio pasaulio naujovių prisitaikyti.

Kalvaitis, Barauskienė, Mačėnaitė (2014) pažymi, kad „pasaulyje senjorų mokymosi poreikiai sprendžiami labai įvairiai. Užsienio šaltiniuose teigiama, kad vyresnio amžiaus žmonės, išėję į pensiją ir neturėdami didesnių įsipareigojimų šeimai, turi daugiau laisvo laiko ir nori jį prasmingai panaudoti. Besimokant vyresniame amžiuje, užsienio sociologų nuomone, svarbu ne tik naujai įgyjamos žinios bei įgūdžiai, bet ir naujų ryšių su žmonėmis užmezgimas. „Smegenų mankšta“ taip pat įvardijama kaip šalutinis teigiamas mokymosi vyresniame amžiuje rezultatas.“

Poreikis mokytis siejamas su motyvacija. Linkaitytė ir kt. (2011) teigimu, tikėtina, jog vidiniams besimokančiųjų motyvams kaip „skatinamajai jėgai“ sąmoningam suaugusiųjų mokymuisi neformalioje aplinkoje kol kas skiriama nepakankamai dėmesio.

Garšvienės tyrimo duomenimis (2003), pagrindiniai suaugusiųjų stimulai mokytis yra asmeniniai jų interesai: vidinis tobulėjimas, užsibrėžtų tikslų siekimas, noras būti naudingiems.

Kaip teigia Linkaitytė ir Širvaitytė (2000), vienas iš poreikių, skatinančių suaugusį žmogų mokytis, - siekimas išvengti senėjimo ir „išėjimo iš vartojimo“. Šis poreikis atsiranda dėl to, kad dauguma suaugusiųjų mokėsi tik jaunystėje ir tikėjo, išsilavinimas padės sukaupti reikalingų žinių kiekį visam likusiam gyvenimui. Bet greitai besikeičianti visuomenė įrodė, kad tai neįmanoma. Suaugusiųjų mokymosi motyvaciją taip pat lemia nuolatinė gaunamų žinių analizė ir palyginimas su jau turimomis žiniomis. Tuo atveju, jei suaugusieji jaučia, kad gaunamos žinios nėra pakankamos, neatitinka jų poreikių, mažėja motyvacija, didėja nepasitenkinimas. Suaugusieji dažnai išreiškia daug nepasitenkinimo ir kritikos jiems nežinomais klausimais, tačiau jie daug savarankiškesni srityse, kuriose patirties jiems nestinga. Jasinskienė (2009) teigia, kad suaugusiems ypač svarbu,

kad pateikiama medžiaga būtų suvokiama, kadangi nežinomų dalykų sukaupimas „atbaido“ juos nuo mokymosi daug greičiau, nei moksleivius, kurie turi daugiau kantrybės ir laiko mokytis.

Jasinskienės (2009) teigimu „suaugusiųjų mokymosi motyvacija ypač priklauso nuo mokymo proceso organizavimo, kadangi jo metu suaugusieji nuolat vertina gaunamas žinias, jas lygina su jau turimomis, vertina jų naudą sau ir savo aplinkai“.

Suaugusieji, veikiami savo vidinių motyvų, gali mokytis įvairiomis formomis. Tai priklauso nuo kiekvieno individo poreikio. Jiems yra sudarytos galimybės mokytis formalioju būdu švietimo įstaigose, jeigu jie norima gauti dokumentą, kuris įrodo, jog jie įgijo išsilavinimą. Taip pat suaugusieji gali mokytis neformalioju būdu, kai jiems atsiranda poreikis kažkokiai konkrečiai veiklai, ar atsiranda noras dalyvauti seminare, kursuose ar konsultacijose viena ar kita rūpima tema. Šalia formaliojo ir neformaliojo mokymosi suaugusieji gali mokytis ir savaiminiu būdu, tada kai jiems to reikia, kai atsiranda poreikis pasidomėti konkrečia tema ar veikla. Savaiminis mokymasis vyksta visur ir visada, net kai individas pats nenori to pripažinti. Taigi, suaugusieji gali mokytis labai įvairiai, tai priklauso nuo jų pačių poreikių.

Štai Čeremnych, Alekna, Barkauskaitė, Gribniak (2004) savo straipsnyje „Pagyvenusių žmonių nuomonės apie mokymąsi vėlesniais gyvenimo metais bei poreikių mokytis tyrimai“, apibendrindami poreikių tyrimus, pacitavo vieną klausytoją, kuri labai palankiai atsiliepė apie galimybę gauti žinių: „Reikia stengtis sukurti sau gerą, malonią aplinką. Tokią aplinką turi TAU. Mes čia žinių gauname <...>. “ Taigi, TAU yra būtent ta institucija, kurioje vyresnio amžiaus žmonės nori mokytis, tobulėti ir jie tame mato prasmę. Nors šis tyrimas gana senas, o jame taip palankiai atsiliepiama apie Trečiojo amžiaus universitetą, daugumoje Lietuvos savivaldybių populiarumas yra išaugęs. Ten, kur yra poreikis, jie yra įsteigti, kai kurie dar yra steigimo procese.

Atlikti įvairūs tyrimai apie suaugusiųjų mokymąsi susiję su motyvacija, socialine atskirtimi, mokymosi poreikiais ir t.t. rodo, kad suaugusiųjų mokymasis yra lydimas įvairių susidariusių problemų. Tačiau suaugusiųjų mokymasis, vyresnio amžiaus žmonių mokymasis, pensinio amžiaus žmonių mokymasis įvairiuose šaltiniuose yra tapatinami, todėl reikia įsigilinti į padarytus tyrimus, kad suprastume, apie kurią kategoriją kalbama. Nepaisant to, vyresnio amžiaus žmonių mokymuisi skiriama vis daugiau dėmesio ir ateityje tai bus dar aktualesnis klausimas, o jų poreikių mokytis tenkinimas išliks labai svarbus.

2.2 Trečiojo amžiaus universitetas kaip neformalaus suaugusiųjų švietimo organizatorius

Trečiojo amžiaus universitetas ir mokymosi visą gyvenimą koncepcija - glaudžiais susijusios sritys. Trečiojo amžiaus universitetas yra viena iš vietų, kur vyksta mokymasis visą gyvenimą, nes

čia savo žinias gali pagilinti vyresnio amžiaus žmonės. Čia jie gali ne tik pagilinti žinias, tačiau ir bendrauti su savo bendraminčiais, tobulėti savo profesinėje ar socialinėje srityje, bei patenkinti asmeninius lūkesčius. Dėka šios veiklos senjorai geriau integruojasi į visuomenę, randa savo vietą ir veiklą, dėl ko ir jaučiasi pilnaverčiais piliečiais. Tačiau mokymuisi didelę reikšmę turi **motyvacija**. Būtent ją lemia besimokančiųjų poreikių, tikslų ir motyvų turinys bei visuma ir jų tarpusavio sąveika. Kiekvieno žmogaus tikslai yra skirtingi, todėl ir motyvacija yra skirtinga, galinti turėti panašumų su kitų žmonių nuostata, tačiau didžiąja dalimi, atskiro žmogaus požiūriu, ji yra unikali.

„Informacinės technologijos, įvairių formų pavidalu ateinančios į buitį, gilina pagyvenusių žmonių socialinę atskirtį. Jie dažniausiai neturi kompiuterinio raštingumo pagrindų, nemoka užsienio (išskyrus rusų) kalbų bei neturi kitų reikalingų žinių. Tai verčia jausti savo, kaip visuomenės nario, savotišką nepilnavertiškumą ir skatina savišvietos reikmes“ (Jasinskienė, 2009). Taigi, tai, kad pasaulis kasdien keičiasi ir diegiamos naujovės verčia vyresnio amžiaus žmones tobulėti ir mokytis, tam, kad prisitaikytų prie kintančios aplinkos sąlygų. Vyresnio amžiaus žmonės gali domėtis jiems įdomia tema neformaliojo būdu įvairiose neformalųjų švietimą teikiančiose institucijose arba mokytis savarankiškai, savišvietos būdu.

Neformaliojo švietimo forma pagyvenusiems žmonėms labai tinkama, nes padeda apmąstyti savo gyvenimą, išmoko kritiškai mąstyti įvairiais gyvenimo klausimais bei padeda atrasti naujų galimybių savo gyvenimo kokybei pagerinti. Tam ir yra steigiamai Trečiojo amžiaus universitetai, kurie gali užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinti juos turėti efektyvų, produktyvų bei turiningą gyvenimą, palaikyti jų fizinį aktyvumą.

Trečiojo amžiaus universitetai turi du skirtingus modelius, kurie buvo pripažinti daugelyje šalių, juos nagrinėjo Jasinskienė (2009). Taigi, autorė išskyrė šiuos du modelius: prancūzų ir britų.

„Prancūzų modelis. Atitinkamai politiniam klimatui pirmas Trečiojo amžiaus universitetas (TAU) buvo įkurtas Prancūzijoje 1968, kai teisės aktais buvo nuspręsta, kad reikia universitetams suteikti daugiau bendruomenės išsilavinimo. 1973 labai vertino Gerontologijos kursą, kurį Tulūzos universiteto socialinių mokslų fakultetas įkūrė tik vietos pensininkams, ir buvo pradininkas trečiojo amžiaus universitetas (TAU.) Nuo tada trečiojo amžiaus universitetas (TAU) buvo atviras visiems pensinio amžiaus žmonėms, nepaisant jų kvalifikacijos ar kitokio išsilavinimo, o mokestis už studijas buvo sumažintas iki minimalios sumos. Iki 1975 m. idėja išplito į kitus Prancūzijos universitetus. (www.u3a.org.uk) “ (Jasinskienė, 2009).

„Britų modelis. Trečiojo amžiaus universitetai (TAU) buvo iš esmės pakeisti, kai pasiekė Cambridge 1981 metais. Didžiosios Britanijos modelis pripažino, kad išėję į pensiją žmonės turi labai daug patirties ir, kartu, labai daug žinių. Tai ir yra naudojama organizuoti programą kiekvienai disciplinai, kai kiekvieno posėdžio metu paprastai vadovauja grupės narys be specialių žinių.

Svarbiausia, kiekviena grupė yra visiškai savarankiška organizacija, savarankiško finansavimo ir savarankiškai valdoma. Dauguma grupių yra regioninio pobūdžio“ (Jasinskienė, 2009).

Trečiojo amžiaus universitetas yra tarptautinė organizacija, todėl jie yra ir kitose šalyse tik įprastai jie vadinami – U3A. Kitų šalių patirtis rodo, kad Trečiojo amžiaus universitetai išties yra reikalingi įvairiose šalyse. Naujai steigiamiems TAU Lietuvoje vertėtų pasisemti idėjų iš užsienio TAU, kuriuose vyresnio amžiaus žmonės užsiima įvairiausia veikla, visokiomis formomis.

Trečiojo amžiaus universitetas yra puiki galimybė vyresnio amžiaus žmonėms susiburti į vieną vietą, kurioje jie gali pabendrauti, pasidalinti patirtimi bei mintimis ir tuo pačiu įgyti naujų žinių ar gebėjimų. Šis universitetas padeda jiems jaustis pilnavertiškais ir reikalingais, apsupti savo bendraamžių jie gali išnaudoti savo laiką prasmingai pagal savo poreikius.

3. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONĖMS PLĖTROS PAKRUOJO RAJONE TYRIMO METODIKA IR REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1 Tyrimo metodika

Tyrimo esmė, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas, identifikavus vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikius Pakruojo rajone ir apibendrinus aplinkinių savivaldybių gerąją patirtį, įvertinti ir numatyti mokymosi visą gyvenimą plėtros galimybes, steigiant Trečiojo amžiaus universitetą.

Siekiant identifikuoti vyresnio amžiaus žmonių poreikius, buvo atliktas empirinis tyrimas, taikant anketinės apklausos ir interviu apklausos tyrimo metodus. Tyrimo turinį galima detalizuoti šiais probleminiais klausimais: Kokie yra Pakruojo rajono vyresnio amžiaus gyventojų mokymosi visą gyvenimą paslaugų poreikiai TAU steigimo kontekste? Kaip organizuoti Trečiojo amžiaus universiteto steigimą ir veiklą, kad ji atitiktų klausytojų lūkesčius?

Tyrimo teorinį pagrindą sudaro Garšvienės (2003), Stanišauskienės (2007), Longworth (2007), Čepėnaitės (2008), Aleknaitės - Bieliauskienės (2009), Jasinskienės (2009), Linkaitytės ir kt. (2011), Butvilienės (2013), Kalvaičio, Barauskienės, Mačėnaitės (2014), Sinkienės, Grumadaitės (2014) ir kitų autorių mokslinių darbų įžvalgos.

Darbo autorė dalyvavo, steigiant Trečiojo amžiaus universitetą Pakruojo rajone. Remiantis teorine ir empirinėje dalyje atskleistais Pakruojo senjorų poreikiais, Pakruojo TAU įsteigti du fakultetai, sudaryta lektorių duomenų bazė, bei atsižvelgiant į tyrime atskleistus mokymosi poreikius rengiamos mokymosi programos.

Duomenų rinkimo metodai.

Atsakant į probleminius tyrimo klausimus buvo taikomi anketinės apklausos ir interviu tyrimo metodai.

Anketinės apklausos tyrimo metodas. Analizuojant gyventojų mokymosi poreikius kaimiškojoje savivaldybėje buvo pasirinktas Pakruojo rajono savivaldybės gyventojų anketinės apklausos tyrimo metodas. K. Kardelio (2002) teigimu, gerai anketai būdingos tokios pat geros savybės kaip ir geram įstatymui. Ji yra aiški, nedviprasmiška, patikima, kartu ji turi skatinti respondento norą bendradarbiauti, kuo teisingiau atsakinėti į jam pateiktus klausimus.

Anketinė apklausa. Anketinės apklausos metodas buvo taikomas tam, kad išsiaiškintume Pakruojo rajono gyventojų mokymosi poreikius. Anketos klausimyną sudaro įvadinė dalis ir trys klausimų blokai. Anketos pradžioje pateikiama bendroji informacija apie tyrimą, nurodoma, kaip pildyti anketą. *Pirmajame klausimų bloke* pateikiami klausimai apie mokymosi sritis, kurios suskirstytos į 12 temų. Kiekviena tema apėmė nuo 3 iki 10 sričių. Respondentai galėjo pasirinkti vieną ar kelias dominančias sritis iš kiekvienos temos, arba nepasirinkti nei vienos srities ir pereiti prie kitų dominančių temų. Iš viso respondentų vertinimui pateikiamos 68 sritys. *Antrame klausimų bloke* pateikiami klausimai apie mokymosi metodus, o *trečiame klausimų bloke* - pateikti demografiniai klausimai.

Anketinio tyrimo imtis. Tikslinė tyrimo grupė pasirinkti Pakruojo rajono gyventojai, vyresni nei 50 metų. Apklaustas 131 Pakruojo gyventojas. Tokia imtis užtikrina nedidesnę, kaip 8 % paklaidą esant 95% patikimui.

Tyrimo organizavimas ir etika. Sudarant anketos klausimyną, pradedama nuo asmeninio darbo autorės prisistatymo bei informacijos apie tyrimą respondentams pateikimo. Prieš pradedant apklausą visiems respondentams buvo pateikta informacija apie vykdomo tyrimo metodiką bei tikslus, tyrimo metu gautos medžiagos panaudojimą. Toliau formuluojami anketos klausimai, kurie buvo sudaryti, remiantis anksčiau atliktais tyrimais (Kauno rajono atvejis) bei savo ir darbo vadovo žiniomis. Tyrimo apklausa buvo vykdoma raštu, naudojant įvertinamojo tipo klausimyną, kuriame respondentai galėjo pasirinkti savo interesų sritis, kuriose norėtų gilinti žinias bei kas juos domina, taip pat nurodomi mokymosi būdai, iš kurių jie gali pasirinkti vieną ar kelis jiems tinkamus.

Anketos klausimai buvo suskirstyti į temų blokus, kuriose pateikiamos atitinkamos mokymosi sritys. Mokymosi temos pateiktos (3.1) lentelėje.

Mokymosi temos

01. Verslas, ekonomika, pinigai
02. Menas, kultūra, etnokultūra
03. Komunikacija, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos
04. Religija ir okultizmas
05. Mokslas
06. Politika ir visuomeninis gyvenimas
07. Įstatymai ir žmogaus teisės
08. Sveikata, medicina, kūno kultūra
09. Žemės ūkis, sodininkystė, daržininkystė
10. Namų ūkis, buities kultūra
11. Sielos harmonija, bendravimas, ugdymas
12. Laisvalaikis, hobis

Kiekviena tema apima nuo 3 iki 10 sričių. Respondentai galėjo pasirinkti vieną ar kelias dominančias sritis iš kiekvienos temos, arba nepasirinkti nei vienos srities ir pereiti prie kitų dominančių temų.

Atliekant anketinę apklausą, respondentai buvo informuoti apie svarbiausius tyrimo aspektus. Respondentams pranešta, kad gauti duomenys bus pateikiami tik apibendrinti, o atskiros respondentų informacija nebus identifikuojama (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014). Respondentai galėjo pasirinkti, - pildyti anketą ar atsisakyti. Anketų duomenų analizė buvo atlikta savarankiškai.

Interviu. Siekiant išsiaiškinti Pakruojo rajono direktorės bei vyresnio amžiaus žmonių atstovės nuomonę apie vyresnio amžiaus žmonių poreikius bei jų tenkinimą, įsteigus Trečiojo amžiaus universitetą, buvo atliktas iš dalies struktūrizuotas interviu. Juo siekta dar labiau įsigilinti į gyventojų mokymosi poreikius bei lūkesčius. Siekiant identifikuoti aplinkinių savivaldybių TAU gerąją patirtį, apklaustos trijų savivaldybių (Radviliškio, Šiaulių, Joniškio) TAU organizatorės.

Buvo sudarytas vienas klausimynas skirtas TAU organizatorėms. Klausimyne pateikta devyniolika klausimų, kurie suskirstyti į penkias esmines temas: steigimas, planavimas, organizavimas, kontrolė, perspektyvos. Interviu klausimynas pateiktas (žr. 2 priedas).

Pakruojo švietimo centro direktorei pateikiamas klausimynas kaip ir aplinkinių rajonų TAU organizatorėms, tik kiek sutrumpintas, nes į kai kuriuos klausimus, kalbant apie naujai įsteigtą TAU, kalbėti sunku. Interviu siekta dar labiau įsigilinti į Pakruojo rajono vyresnio amžiaus žmonių poreikius ir lūkesčius.

Interviu organizavimas ir etika.

Organizuojant interviu su respondentais buvo iš anksto sutartas susitikimo laikas bei vieta, viskas buvo sutarta telefonu. Susiderinus laiką, buvo vykstama į švietimo centrus ir susitinkama su TAU organizatoriais. Prieš interviu buvo perspėta, kad pokalbis bus įrašinėjamas diktofonu ir buvo atsiklausta, ar galima gautą informaciją bei asmeninius duomenis naudoti bakalauro darbe. Respondentams buvo užtikrinama, kad gauta informacija bus panaudota moksliniais tikslais, niekur daugiau neviešinama. Gavus leidimą, pokalbiai buvo įrašinėjami. Gauti duomenys buvo savarankiškai transkribuojami.

Tyrimo duomenų analizės metodai.

Analizuojant tyrimo duomenis, yra taikomas anketinės apklausos duomenų metodas. Anketos duomenys (klausimai) koduojami, atsakymai koduojami: 1 - pažymėjo, 0 - nepažymėjo.

Išanalizuojant tyrimo duomenis taikomi statistiniai metodai: aprašomoji statistika (dažnių analizė, grafinis duomenų vaizdavimas) bei tikimybinės statistikos metodai (vidurkių palyginimui - dispersinė analizė, proporcijų palyginimui grupėse - chi. kvadrato kriterijus. Pristatomi tik tie skirtumai tarp grupių, kuriems reikšmingumo lygmuo $P < 0,05$. Demografinių požymių įtaką respondentų pasirinkimams vertinama skaičiuojant koeficientą eta. kv (Eta. kv). Įvertinant ryšio stiprumą, yra naudojamos tokios Eta. kv. interpretacijos: Eta. kv=0,01 - mažas, Eta. kv=0,06 - vidutinis, Eta. kv=0,14 - didelis stiprumas.

Siekiant išanalizuoti aplinkinių rajonų gerąją patirtį ir numatyti Pakruojo rajono TAU perspektyvas, taikomas turinio (Content) analizės metodas. Šis metodas padeda skirtingas nuomones sugretinti ir išskirti panašumus, suskirsčius į atitinkamas kategorijas. Skaitant skirtingus požiūrius, reikia išskirti prasmę ir ją atitinkamai interpretuoti. (Fang Hsieh, Shannon, 2005). Pagrindinis turinio analizės bruožas - kurti kategorijas, kurios parodytų skirtingų grupių bendrumą. (Graneheim, Lundman, 2004). Analizuojamos savivaldybės buvo koduojamos: Pakruojo -P, Radviliškio - R, Joniškio - J, Šiaulių - Š.

3.2 Tyrimo imties charakteristika

Demografiniams duomenims apie apklausiamus vyresnio amžiaus žmones gauti pateikti klausimai, identifikuojantys jų lytį, amžių ir išsilavinimą. Gyventojų mokymosi poreikių Pakruojo rajone tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pateikiamas (3.2) lentelėje.

Tyrimo imties charakteristika

Požymis	Kategorija	Dažnis	Pasiskirstymas %
Lytis	Vyras	23	17,6 %
	Moteris	103	78,6 %
Amžius	nuo 50 iki 60;	14	9,9 %
	nuo 60 iki 70;	61	46,6 %
	virš 70	40	30,5 %
Išsilavinimas	pradinis arba pagrindinis	5	3,8 %
	vidurinis arba vidurinis profesinis	22	16,8 %
	aukštesnysis	43	32,8 %
	aukštasis	47	35,9 %

Tyrimo duomenimis apklausoje dalyvavo 103 moterys ir 23 vyrai, taigi moterys sudaro beveik 80% visų apklaustųjų. Didžiausia respondentų dalis nuo 60 iki 70 amžiaus, jie sudaro 46,6 % visų apklaustųjų. Daugiausia respondentų turintys aukštąjį išsilavinimą arba aukštesnįjį, mažiausiai apklaustųjų turi pradinį arba pagrindinį išsilavinimą.

3.3 Vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikių Pakruojo rajone tyrimo rezultatų analizė

Vyresnio amžiaus gyventojų mokymosi poreikių tyrimas Pakruojo rajone atskleidė koks yra šios amžiaus grupės žmonių susidomėjimas įvairiomis mokymosi sritimis bei kryptimis. Gauti rezultatai rodo, kokios mokymosi temos senjorams atrodo įdomios ir ko jie nori mokytis. Populiariausios mokymosi sritys pateiktos (3.1) pav.

3.1 pav. Populiariausios mokymosi sritys

3.1 pav. Pateiktos respondentus labiausiai dominančios mokymosi sritys. Labiausiai vyresnio amžiaus žmonėms įdomu sužinoti apie sveikatą, mediciną, kūno kultūrą. Kiek mažiau, tačiau taip pat didelio susidomėjimo sulaukė ir žemės ūkio, sodininkystės, daržininkystės sritys, meno, kultūros ir etnokultūros bei komunikacijos, kompiuterinio raštingumo bei užsienio kalbų sritys. Kitos sritys sulaukė vidutinio respondentų susidomėjimo, o labai mažą dalį domina religijos ir okultizmo temos.

3.3 lentelė

Temų populiarumas pagal amžių (n=126)

		Anova Testas			
Tema	Amžius	Vidurkis	F	Sig.	Eta. Kv
Verslas, ekonomika, pinigai	iki 50	0,5	4,39	0,06	0,11
	nuo 50 iki 60	0,27			
	nuo 60 iki 70	0,15			
	virš 70	0,08			
Menas, kultūra, etnokultūra	iki 50	0,43	0,63	0,6	0,02
	nuo 50 iki 60	0,24			
	nuo 60 iki 70	0,23			
	virš 70	0,2			

Komunikacija, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos	iki 50	0,2	0,6	0,61	0,02
	nuo 50 iki 60	0,22			
	nuo 60 iki 70	0,23			
	virš 70	0,18			
Religija ir okultizmas	iki 50	0,2	3,33	0,02	0,10
	nuo 50 iki 60	0,11			
	nuo 60 iki 70	0,07			
	virš 70	0,06			
Mokslas	iki 50	0,2	2,9	0,04	0,10
	nuo 50 iki 60	0,18			
	nuo 60 iki 70	0,14			
	virš 70	0,08			
Politika ir visuomeninis gyvenimas	iki 50	0,2	1,7	0,17	0,05
	nuo 50 iki 60	0,25			
	nuo 60 iki 70	0,14			
	virš 70	0,1			
Įstatymai ir žmogaus teisės	iki 50	0,2	4,3	0,01	0,11
	nuo 50 iki 60	0,26			
	nuo 60 iki 70	0,15			
	virš 70	0,07			
Sveikata, medicina, kūno kultūra	iki 50	0,25	0,63	0,6	0,02
	nuo 50 iki 60	0,37			
	nuo 60 iki 70	0,3			
	virš 70	0,27			
Žemės ūkis, sodininkystė, daržininkystė	iki 50	0,33	4,3	0,01	0,11
	nuo 50 iki 60	0,33			
	nuo 60 iki 70	0,32			
	virš 70	0,12			
Namų ūkis, buitės kultūra	iki 50	0,6	7,2	<0,001	0,17
	nuo 50 iki 60	0,28			
	nuo 60 iki 70	0,2			
	virš 70	0,07			
Sielos harmonija	iki 50	0,2	5,3	0,002	0,13
	nuo 50 iki 60	0,28			
	nuo 60 iki 70	0,22			
	virš 70	0,09			
Laisvalaikis, hobis	iki 50	0,33	3,6	0,2	0,09
	nuo 50 iki 60	0,2			
	nuo 60 iki 70	0,17			
	virš 70	0,16			

Tyrimas atskleidė, kad visų amžiaus tarpsnių žmonės labiausiai domina sveikatos temos bei žemės ūkio temos. Mažiausio susidomėjimo sulaukė religijos ir okultizmo tema. Tyrimo duomenys atskleidė, kad temų pasirinkimas nuo amžiaus priklauso, nes skirtumai tarp grupių matomi renkantis daugumą temų. Didžiausi skirtumai tarp grupių pastebimi renkantis namų ūkio ir buitės kultūros temą bei sielos harmonijos temą. Amžius didžiausią įtaką turėjo renkantis namų ūkio ir buitės kultūros temą, daugumai pasirinkimų amžiaus rodiklis svyruoja nuo mažos iki vidutinės įtakos.

3.4 lentelė

Temų populiarumas pagal lytį (n=126)

Tema	Lytis	vidurkis	Anova Testas		
			F	Sig.	Eta. Kv
Verslas, ekonomika, pinigai	vyras	0,22	3,4	0,07	0,03
	moteris	0,13			
Menas, kultūra, etnokultūra	vyras	0,09	13,7	<0,001	0,10
	moteris	0,25			
Komunikacija, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos	vyras	0,16	2,1	0,2	0,02
	moteris	0,22			
Religija ir okultizmas	vyras	0,03	2,8	0,1	0,02
	moteris	0,07			
Mokslas	vyras	0,06	6,7	0,01	0,05
	moteris	0,14			
Politika ir visuomeninis gyvenimas	vyras	0,07	2,9	0,1	0,02
	moteris	0,15			
Įstatymai ir žmogaus teisės	vyras	0,08	2,7	0,1	0,02
	moteris	0,15			
Sveikata, medicina, kūno kultūra	vyras	0,12	15,1	<0,001	0,11
	moteris	0,31			
Žemės ūkis, sodininkystė, daržininkystė	vyras	0,04	12,3	<0,001	0,09
	moteris	0,28			
Namų ūkis, buitės kultūra	vyras	0,1	2,2	0,14	0,02
	moteris	0,17			
Sielos harmonija	vyras	0,035	14,7	<0,001	0,11
	moteris	0,2			
Laisvalaikis, hobis	vyras	0,09	7,2	<0,001	0,06
	moteris	0,16			

Kiekybinio tyrimo duomenys pateikti (3.4 lentelėje) rodo, kaip pasiskirstė temos, atsižvelgiant į lyties rodiklį. Palyginus vyrų ir moterų pasiskirstymą, vyrus labiausiai domina temos: verslas, ekonomika, pinigai bei komunikacija, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos. O moteris labiausiai domina tokios temos kaip sveikata, medicina, kūno kultūra bei žemės ūkis,

sodininkystė, daržininkystė. Religija ir okultizmas mažiausiai domina tiek vyrus, tiek moteris. Didžiausi skirtumai tarp vyrų ir moterų grupių, pasirenkant mokymosi sritis, pastebimi renkantis meno, kultūros ir etnokultūros temas, nes vyrus šios temos domina daug mažiau negu moteris. Dideli skirtumai pastebimi ir renkantis sveikatos, medicinos, kūno kultūros temas, žemės ūkio, sodininkystės, daržininkystės temas bei sielos harmonijos ir namų ūkio temas. Daugumai mokymosi sričių pasirinkimų lyties rodiklis turi mažą įtaką. Dviem mokymosi sritims lyties rodiklis turi vidutinę įtaką: žemės ūkis, sodininkystė, daržininkystė bei laisvalaikis ir hobis.

3.5 lentelė

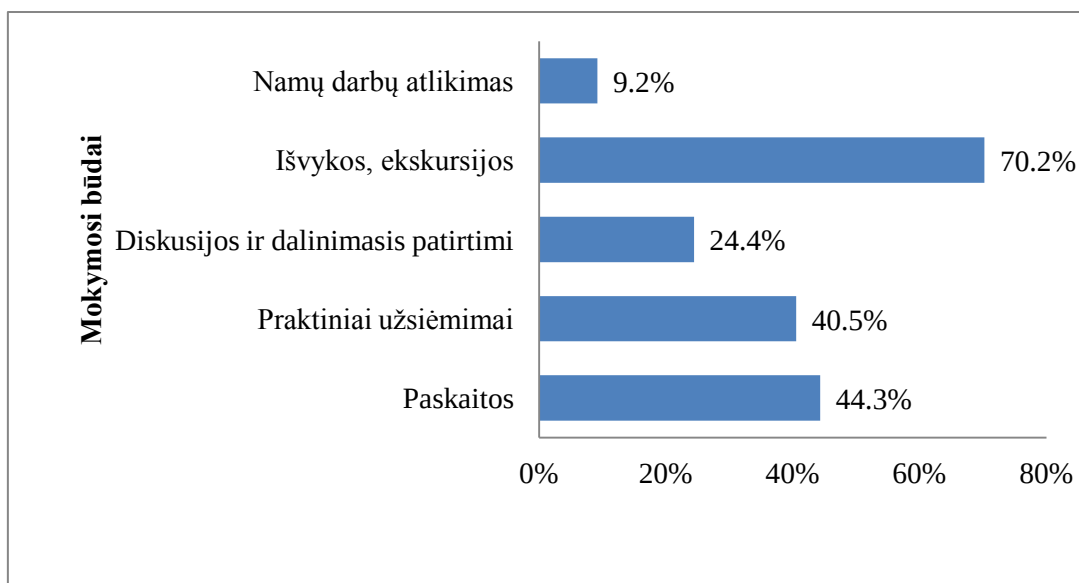
Temų populiarumas pagal išsilavinimą (n=126)

Tema	Išsilavinimas	Vidurkis	Anova Testas		
			F	Sig.	Eta. Kv
Verslas, ekonomika, pinigai	pradinis arba pagrindinis	0,3	1,5	0,21	0,04
	vidurinis arba vidurinis	0,09			
	profesinis	0,16			
	aukštesnysis	0,14			
Menas, kultūra, etnokultūra	pradinis arba pagrindinis	0,06	2,9	0,04	0,07
	vidurinis arba vidurinis	0,18			
	profesinis	0,22			
	aukštesnysis	0,27			
Komunikacija, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos	pradinis arba pagrindinis	0,12	1,2	0,30	0,03
	vidurinis arba vidurinis	0,16			
	profesinis	0,23			
	aukštesnysis	0,24			
Religija ir okultizmas	pradinis arba pagrindinis	0	1,4	0,30	0,03
	vidurinis arba vidurinis	0,04			
	profesinis	0,08			
	aukštesnysis	0,06			
Mokslas	pradinis arba pagrindinis	0,02	1,7	0,20	0,04
	vidurinis arba vidurinis	0,13			
	profesinis	0,15			
	aukštesnysis	0,11			
Politika ir visuomeninis gyvenimas	pradinis arba pagrindinis	0	5,4	0,002	0,12
	vidurinis arba vidurinis	0,03			
	profesinis	0,13			

	aukštasis	0,21			
	pradinis arba pagrindinis	0			
Įstatymai ir žmogaus teisės	vidurinis arba vidurinis profesinis	0,13	1,1	0,34	0,03
	aukštesnysis	0,17			
	aukštasis	0,15			
	pradinis arba pagrindinis	0,23			
Sveikata, medicina, kūno kultūra	vidurinis arba vidurinis profesinis	0,35	0,9	0,50	0,02
	aukštesnysis	0,31			
	aukštasis	0,26			
	pradinis arba pagrindinis	0,07			
Žemės ūkis, sodininkystė, daržininkystė	vidurinis arba vidurinis profesinis	0,23	3,3	0,02	0,08
	aukštesnysis	0,35			
	aukštasis	0,18			
	pradinis arba pagrindinis	0,12			
Namų ūkis, buities kultūra	vidurinis arba vidurinis profesinis	0,28	2,8	0,04	0,07
	aukštesnysis	0,16			
	aukštasis	0,13			
	pradinis arba pagrindinis	0,08			
Sielos harmonija	vidurinis arba vidurinis profesinis	0,15	4,8	0,003	0,11
	aukštesnysis	0,27			
	aukštasis	0,13			
	pradinis arba pagrindinis	0,07			
Laisvalaikis, hobis	vidurinis arba vidurinis profesinis	0,17	2,1	0,10	0,05
	aukštesnysis	0,18			
	aukštasis	0,16			

Tyrimas atskleidė, kokį išsilavinimą turintys respondentai, kokiomis temomis domisi. Lyginant temų pasirinkimus pagal vidurkius, pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą turinčius žmones labiausiai domina sveikatos, medicinos bei kūno kultūros tema. Turinčius vidurinį arba profesinį išsilavinimą taip pat domina ta pati tema bei namų ūkio ir buities kultūros tema. Aukštesnįjį išsilavinimą turinčius sudomino sielos harmonijos tema bei prieš tai minėta sveikatos tema. Respondentus, turinčius aukštąjį išsilavinimą, labiausiai domina meno ir kultūros tema bei kitų išsilavinimų respondentų pamėgta sveikatos tema. Didžiausi skirtumai tarp skirtingą išsilavinimą

turinčių respondentų grupių, pasirenkant mokymosi temas, pastebimi renkantis politikos ir visuomeninio gyvenimo temas bei sielos harmonijos temą. Taip pat didelis atotrūkis tarp grupių pastebimas renkantis meno, kultūros ir etnokultūros temas, žemės ūkio, sodininkystės, daržininkystės temas, namų ūkio buitės kultūros temas. Skirtingas išsilavinimas daugumai mokymosi temų pasirinkimų turi nedidelę įtaką. Meno, kultūros ir etnokultūros temos pasirinkimui išsilavinimo rodiklis daro vidutinę įtaką, o didžiausią įtaką išsilavinimas turi renkantis politikos ir visuomeninio gyvenimo temas.

3.2 pav. Mokymosi būdų priimtino pasiskirstymas (n=126)

Tyrimo duomenys atskleidė, kad priimtinausias mokymosi būdas respondentams yra išvykos ir ekskursijos, kitas ne ką mažiau priimtinas mokymosi būdas - paskaitos, nuo jo mažai atsilieka ir praktiniai užsiėmimai. Respondentai mažiausiai norėtų mokytis, atlikdami namų darbus.

3.6 lentelė

Mokymosi būdų priimtumas pagal lytį (n=126)

Mokymosi būdas	Lytis	%	chi kv.	P
Paskaitos	vyras	34,8	1,43	0,23
	moteris	48,5		
Praktiniai užsiėmimai	vyras	17,4	6,22	0,013
	moteris	45,6		
Diskusijos ir dalinimasis patirtimi	vyras	17,4	0,95	0,33
	moteris	27,2		
Išvykos, ekskursijos	vyras	56,5	2,37	0,12
	moteris	72,8		
Namų darbų atlikimas	vyras	0	2,97	0,09
	moteris	11,7		

Anketinio tyrimo duomenys atskleidė, koks mokymosi būdų pasiskirstymas pagal lytį. Lyginant vidurkius, mokymosi būdas - išvykos, ekskursijos priimtinausias tiek vyrams, tiek moterims. O namų darbų atlikimas visiškai nepriimtinas vyrams, moteris jis taip pat mažiausiai žavi. Kaip matoma lentelėje, lyties rodiklis turi didelę reikšmę, renkantis praktinius užsiėmimus ir namų darbų atlikimą. Praktinius užsiėmimus labiau linkusios rinktis moterys negu vyrai, o vyrai namų darbų atlikti visiškai nenorėtų ir jiems šis mokymosi būdas visai nepriimtinas, tuo tarpu moterims šis mokymosi būdas (lyginant su kitais) atrodo nepriimtinausias.

3.7 lentelė

Mokymosi būdų priimtumas pagal amžių (n=126)

Mokymosi būdas	Amžius	%	chi kv.	P
Paskaitos	iki 50	100	3,17	0,37
	nuo 50 iki 60	53,8		
	nuo 60 iki 70	50,8		
	virš 70	37,5		
Praktiniai užsiėmimai	iki 50	100	4,9	0,19
	nuo 50 iki 60	53,8		
	nuo 60 iki 70	45,9		
	virš 70	30		
Diskusijos ir dalinimasis patirtimi	iki 50	0	6	0,11
	nuo 50 iki 60	46,2		
	nuo 60 iki 70	29,5		
	virš 70	15		
Išvykos, ekskursijos	iki 50	100	1,2	0,8
	nuo 50 iki 60	61,5		
	nuo 60 iki 70	73,8		
	virš 70	72,5		
Namų darbų atlikimas	iki 50	0	0,3	0,96
	nuo 50 iki 60	7,7		
	nuo 60 iki 70	11,5		
	virš 70	10		

Atsižvelgiant į amžiaus rodiklį, išlieka ta pati tendencija kaip ir pagal lyties rodiklį, visoms amžiaus grupėms mažiausiai priimtinas mokymosi būdas - namų darbų atlikimas, o geriausiu mokymosi būdu iškeliamos išvykos, ekskursijos. Taip pat tinkamais mokymosi būdais laikomi ir praktiniai užsiėmimai bei paskaitos. Namų darbų atlikimas, kaip mokymosi forma, artimas mažai daliai apklaustųjų. Respondentų, kuriems buvo virš 50, buvo labai nedaug, todėl lentelėje matome, kad vidurkių skiltyje jie paskaitas, praktinius, užsiėmimus bei išvykas ir ekskursijas pažymėjo visu 100%, o pažymėjusių diskusijas ir dalinimąsi patirtimi ir namų darbus išvis nebuvo. Didžiausi skirtumai tarp skirtingo amžiaus grupių matomi, renkantis tinkamiausiu mokymosi būdu - diskusijas ir dalinimąsi patirtimi bei praktinius užsiėmimus.

Mokymosi būdų priimtinumas pagal išsilavinimą (n=126)

Mokymosi būdas	Išsilavinimas	%	chi kv.	P
Paskaitos	pradinis arba pagrindinis	20	7,1	0,07
	vidurinis ar vidurinis			
	profesinis	36,4		
	aukštesnysis	62,8		
	aukštasis	42,6		
Praktiniai užsiėmimai	pradinis arba pagrindinis	20	2,8	0,43
	vidurinis ar vidurinis			
	profesinis	36,4		
	aukštesnysis	51,2		
	aukštasis	40,4		
Diskusijos ir dalinimasis patirtimi	pradinis arba pagrindinis	0	10,8	0,012
	vidurinis ar vidurinis			
	profesinis	13,6		
	aukštesnysis	44,2		
	aukštasis	21,3		
Išvykos, ekskursijos	pradinis arba pagrindinis	100	3,9	0,28
	vidurinis ar vidurinis			
	profesinis	81,8		
	aukštesnysis	72,1		
	aukštasis	66		
Namų darbų atlikimas	pradinis arba pagrindinis	60	17,5	0,001
	vidurinis ar vidurinis			
	profesinis	9,1		
	aukštesnysis	14		
	aukštasis	2,1		

Mokymosi būdų pasiskirstymas pagal išsilavinimą rodo, kad pradinį arba pagrindinį išsilavinimą turinčius respondentus visiškai nedomina diskusijos bei dalinimasis patirtimi, tačiau jiems priimtinausias mokymosi būdas - išvykos ir ekskursijos. Jos lieka priimtinausiu mokymosi būdu ir kitus išsilavinimus turintiems žmonėms, o namų darbų atlikimas - išlieka labiausiai nemėgiamu mokymosi būdu. Lyginant mokymosi būdų pasirinkimus tarp skirtingą išsilavinimą turinčių žmonių, didžiausi skirtumai pastebimi, renkantis namų darbų atlikimą bei diskusijas ir dalinimąsi patirtimi.

Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad senjorus labiausiai domina temos apie sveikatą, žemdirbystę, meną ir kultūrą, komunikaciją ir sielos harmoniją. Mokymosi temų pasirinkimai priklauso tiek nuo lyties, tiek nuo išsilavinimo, tiek nuo amžiaus. Senjorams

tinkamiausi mokymosi būdai: ekskursijos, praktiniai užsiėmimai ir paskaitos, o labiausiai senjorai nenorėtų daryti namų darbus.

3. 4 Trečiojo amžiaus universiteto steigimo ir veiklos gerosios patirties analizė. Interviu rezultatai

Tam, kad būtų plačiau išsiaiškinta apie gyventojų mokymosi poreikius bei jų tenkinimą, buvo pasirinktas interviu tyrimo metodas, kuriuo buvo apklaustos dvi Pakruojo švietimo skyriaus specialistės (direktorė ir Senjorų klubo pirmininkė) bei Radviliškio, Šiaulių bei Joniškio rajonų TAU organizatorės. Buvo paruošti atskiri klausimai Pakruojo švietimo skyriaus specialistėms ir kitų rajonų TAU organizatorėms. Pasirinktų respondentų sąrašas pateikiamas (3.9) lentelėje.

3.9 lentelė

Duomenys apie kokybinio tyrimo respondentus

Eil. Nr.	Profesija (pareigos)	Vardas, pavardė
1.	Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centro direktorė	Rima Juozapavičienė
2.	Joniškio rajono švietimo centro metodininkės	Gerda Kinderienė, Dainora Danilevičienė
3.	Radviliškio suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus vedėja	Rita Vaigauskienė
4.	Šiaulių TAU rektorė	Asta Damkuvienė

Interviu tyrimo organizavimas. Su respondentėmis buvo sutartas interviu laikas bei sąlygos. Interviu vyko įstaigose, kur dirba apklausiamos TAU organizatorės, ir truko nuo 10 iki 40 minučių. Interviu buvo įrašytas ir transkribuotas.

Analizuojant kokybiniame tyrime dalyvavusių aplinkinių rajonų TAU organizatorių atsakymų duomenis, buvo išskirtos šios temos:

- Steigimas
- Planavimas
- Organizavimas
- Kontrolė
- Perspektyvos

Atsižvelgiant į buvo išskirtas šias interviu temas, turinio analizėje kiekviena jų išanalizuota atskirai, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, o prieduose pateikiamos pilnos lentelės kartu su pavyzdžiais.

Pirmoji interviu tema: TAU steigimas. Šios temos Content analizės duomenys pateikti (3.10) lentelėje.

TAU steigimas

Kategorija	Subkategorija
Iniciatyvos	Idėja iš senjorų
	Administracijos iniciatyva
Universiteto ir fakultetų steigimo pagrindas	Kitų TAU analizė
	Projektinė veikla
	Kitų TAU idėjos
	Kitų praktika
	Bendros žinios apie poreikius
	Savitas universiteto modelis
Savivaldybės parama	Patalpos
	Moralinis palaikymas
	Finansinė parama
	Savivaldybės politikų ir administratorių paskaitos
Privataus sektoriaus palaikymas	Privataus sektoriaus palaikymas

Atsakymus apie Trečiojo amžiaus universiteto steigimą suskirsčiau į keturias kategorijas. Pirmąją kategoriją pagal atsakymų nuoseklumą išskyriau - iniciatyvas. Jos suskirstytos į dvi subkategorijas: idėja iš senjorų ir administracijos iniciatyva. Pakruojo TAU organizatorė teigia, kad steigimo idėja kilo iš senjorų, bet iniciatyvos ėmėsi pati. O Radviliškio suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus vedėja teigia, kad ją pradėję kalbinti pensininkai, kurie nebeturi ką veikti ir nežino, kur save realizuoti. Taip, kilus idėjai TAU steigimui, vedėjos suburta grupė žmonių nuvyko į Telšius apžiūrėti ten esantį Trečiojo amžiaus universitetą ir grįžę pradėjo savo universiteto steigimo procesą.

Kalbant apie sekančią kategoriją - universiteto ir fakultetų steigimo pagrindą, TAU organizatorės išskyrė daug tai lemiančių veiksnių. Pakruojo ir Radviliškio švietimo centro darbuotojos sako, kad žinojo, kaip funkcionuoja tokie universitetai ir kuriose savivaldybėse jie įsikūrę, o Joniškio švietimo centro metodininkės teigė, kad universiteto ir fakultetų steigimą sąlygojo tai, kad buvo vykdomas Grundvig tarptautinis projektas, kuriame dalyvavo senjorai. Pasibaigus šiam projektui, senjorai ir toliau norėjo veiklos, todėl buvo įsteigtas TAU. Tiek Pakruojo, tiek Radviliškio atveju steigiant TAU buvo vadovaujamosi kitų, jau įsteigtų universitetų

patirtimi. Pakruojyje išsiaiškinant gyventojų mokymosi poreikius buvo atliktas mokymosi poreikių tyrimas. Kurį organizavo pati darbo autorė, o Radviliškyje toks tyrimas nebuvo atliekamas, bet buvo žinoma, kad gyventojams trūksta veiklos. Pakruojyje steigiant fakultetus buvo vadovaujama savo žiniomis apie populiariausius fakultetus kitų savivaldybių TAU bei apie žinomas sritis, kuriomis domisi vietos gyventojai. Joniškio atveju, - Trečiojo amžiaus universiteto ir fakulteto įkūrimas kilo iš matomo gyventojų poreikio: sugalvojo ir įkūrė. Radviliškio TAU savo veikloje vadovaujasi savitu universiteto modeliu, semiasi patirties iš kitų universitetų, - adaptuoja ir pritaiko savo rajonui. Fakultetų šioje savivaldybėje nėra, vyksta įvairūs užsiėmimai.

Labai svarbus veiksnys besisteigiančio universiteto procese - savivaldybės parama. Išskiriamos keturios svarbiausios universiteto funkcionavimui paramos. Pakruojo rajone įsisteigusiam TAU savivaldybė padeda patalpomis, užsiėmimams naudojama didžioji salė. Steigiant universitetą, tai buvo ne tik senjorų ar administracijos idėja, - savo iniciatyvomis prisidėjo ir Pakruojo rajono merė. Radviliškio Trečiojo amžiaus universitetą kiekvienais metais finansiškai paremia savivaldybė, skirdama atitinkamai lėšų. Prieš rinkimus šiam universitetui paramos negaili ir politikai, dažnai apsilanko ir meras. Savivaldybės parama džiaugiasi ir Šiaulių TAU administratoriai. Tuo tarpu Pakruojo TAU savivaldybės parama dar tik žadama.

Kai kurie TAU susilaukia palaikymo ir iš privataus sektoriaus. Radviliškio Trečiojo amžiaus universiteto studentai apsilanko vietinėse įmonėse, gamyklose, kur verslininkai papasakoja apie savo veiklas ir dar retkarčiais paremia, tuo tarpu Šiaulių TAU susilaukia labai daug rėmėjų iš privataus sektoriaus. Kultūros centras leidžia naudotis sale, Šiaulių universitetas taip pat padeda patalpomis, kuriose vyksta užsiėmimai, geranoriškai yra leidžiama naudotis Šiaulių universiteto centrinės bibliotekos bei Višinskio bibliotekos patalpomis. Naudojantis transporto paslaugomis, suteikiama nuolaida vykti Busturo autobusais. Šiaulių TAU rektorė teigia, kad dauguma organizacijų žiūri labai geranoriškai, kur besikreiptų pagalbos, visi padeda.

Trečiojo amžiaus universiteto steigimo iniciatyva gali kilti tiek iš paslaugų gavėjų - senjorų, tiek iš potencialių paslaugų tiekėjų. Universiteto ir fakultetų steigimas gali priklausyti nuo įvairių veiksnių: kitų TAU analizės ir idėjų perėmimo, projektinės veiklos bei kitų praktikos, bendrųjų žinių apie poreikius bei savito universiteto modelio kūrimo. Tam, kad universitetas funkcionuotų reikalinga savivaldybės parama. Reikalinga ne tik finansinė, bet ir moralinė parama. Svarbus ir privataus sektoriaus palaikymas bei politikų apsilankymai TAU užsiėmimuose.

Trečiojo amžiaus universiteto veiklos planavimas, organizavimas ir kontrolė

Kategorija	Subkategorija
Lektorių parinkimas	Lektoriai iš gretimų savivaldybių
	Vietiniai lektoriai
	Kviečiami pasinaudojant asmeniniais ryšiais
	Savanorystė
	Apmokėjimas lektoriams
Klausytojų indėlis į užsiėmimus	Vietinių organizacijų veiklos pristatymas
	Senjorų lyderystė
	Parodų, poezijos vakarų ir kitų renginių organizavimas
Materialinė bazė	Materialinė bazė
Informavimas	Administracijos ar jos narių skambučiai
	Renginių planai
Užsiėmimų organizavimas	Veiklos planai
	Individualios programos
	Programos pagal senjorų poreikius
	Užsiėmimų turinys
Priėmimas	Priėmimas
Mokymosi būdai/metodai	Ekskursijos
	Seminarai, paskaitos
Klausytojų charakteristika	Skaičius
	Amžiaus grupės
Darbas su klausytojais	Aktyvūs klausytojai
	Mokestis
	Kantrybė ir dėmesys senjorams
	Bendravimas
	Nauda/grąža iš senjorų

Kokybės užtikrinimas	Atsiliepimai
	Informacija žiniasklaidoje

Būtų tikslinga kitas tris interviu temas (planavimą, organizavimą ir kontrolę) sujungti į vieną, nes veiklos planavimas ir organizavimas labai persipina ir sunku išvelgti šių temų nuoseklumą. Pirmoji labai svarbi kategorija yra lektorių parinkimas. Neseniai įsikūrusiam Pakruojo rajono TAU kol kas užtenka ir vietinių lektorių, su kuriais lengva susitarti dėl atvykimo. Panašiai ir su Radviliškio lektoriais, dažniausiai užsiėmimus veda vietiniai rajono gyventojai: politikai, meras, ligoninių vadovai ir kt., nes pakviesti į užsiėmimą lektorius iš kitų miestų - nemažos kainos. Šiaulių TAU rektorė teigia, kad svarbu ir asmeniniai ryšiai, jų dėka nemažai žinomų lektorių praveda užsiėmimus. Joniškio Trečiojo amžiaus universiteto metodininkės pažymi, kad vienas labai svarbus kriterijus - savanorystė. Kartais sunku rasti savanorį, kuris norėtų prvesti užsiėmimus nemokamai, bet tokių atsiranda. Šiuo kriterijumi vadovaujasi ir Šiaulių TAU, atsiranda nemažai tokių, kurie pasisiūlo patys be jokio atlygio prvesti užsiėmimus, nes jie supranta šio universiteto svarbą. Visų savivaldybių TAU organizatorės vienu iš kriterijų, pasirenkant lektorių, išskiria apmokėjimą. Pakruojo atveju, derybos su lektoriais vyksta ilgai, galbūt, jeigu būtų pažadėtas atlygis, susitarti būtų lengviau. Joniškio atveju, kviečiami tik tie lektoriai, kurie nori savanoriauti, nes skirtų lėšų nėra. Panašiai teigia ir Radviliškio TAU administratorė, kuri sako, kad lektorius iš kitų miestų pasikviesti sudėtinga, nes labai riboja lėšos. Šiaulių TAU atveju lektoriams, kurie atvyksta iš artimų savivaldybių, mokama simboliškai, o atvykusiems iš toliau - šiek tiek daugiau.

Prie užsiėmimų organizavimo ir jų turinio prisideda ir patys studentai. Radviliškio TAU klausytojų tarpe yra nemažai aktyvių senjorų, kurie keliauja, domisi įvairiomis sritimis ir apie tai papasakoja užsiėmimų metu savo bendraamžiams. Senjorų lyderystė yra labai svarbi, tam kad būtų tokių, kurie ryžtųsi prvesti paskaitas savo kolegoms. Radviliškio ir Šiaulių TAU turi nemažai aktyvių senjorų, kurie organizuoja poezijos vakarus, tarpusavyje pasidalina temas ir pasiruošia apie jas papasakoti kitiems, organizuoja savo darbų parodas, aktyviai organizuoja tokius renginius kaip „Protų mūšis“, dailės darbų parodos.

Užsiėmimams tiek Pakruojyje, tiek Joniškyje ruošiamasi labai paprastai, nes jie vyksta švietimo centro patalpose, kur yra parengta visą įrangą.

Klausytojai apie vyksiančius užsiėmimus yra informuojami skirtingai. Pakruojyje informacija skelbiama internetiniame puslapyje, tačiau tiems, kurie juo nesinaudoja, paskambinama ir informuojama. Taip pat yra vedami renginių planai, kuriuose galima pasižiūrėti numatomas veiklas, o apie tuos renginius, kurie būna neplanuoti, pranešama prieš renginį. Nedalyvaujantys skambina sekretorei ir gauna visą norimą informaciją. Joniškio TAU klausytojai apie vyksiančius užsiėmimus gali sužinoti, atsivertę internetinę švietimo centro svetainę, laikraštyje. Kai kuriems, norint pranešti,

yra skambinama atskirai. Radviliškyje klausytojai gauna ketvirčio planą su renginiais arba yra informuojami paštu, nes dauguma moka juo naudotis, taip pat koridoriuje yra iškabinti stendai.

Joniškio TAU užsiėmimai vyksta pagal patvirtintus veiklos planus, o Radviliškyje pasitelkiamos individualios programos, tam, kad jos „nenusileistų“ iš viršaus, o atsirastų iš pačių senjorų poreikių. Taip pat teigia ir Šiaulių rektorė: dėl programų turinio yra pasitariama su studentais ir seniūnais, kokių jie veiklų nori ir ko tikisi. Pakruojo TAU organizatorė akcentuoja kad, organizuojant užsiėmimus, yra orientuojamasi į klausytojams artimas temas (sveikatos, kultūros ar temas apie rajoną, daugiau teoriją nei praktiką).

Šiaulių ir Radviliškio TAU organizatorės užsiminė apie klausytojų priėmimą, kuris šiose savivaldybėse vyksta skirtingai. Radviliškyje yra ribojamas klausytojų amžius, priimami tik klausytojai išėję į pensiją, nes manoma, kad dirbantys žmonės ir taip turi pakankamai veiklos ir galimybių bendrauti. Orientuojamasi tik į senjorus - pensininkus. Tuo tarpu Šiaulių TAU norintiems mokytis studentams nėra taikomas amžiaus cenzas, priimami visi, kas tik ateina, tačiau jaunų studentų šiame universitete nėra, nes užsiėmimų laikas derinamas prie senolių, kurie nori užsiėmimus pradėti anksčiau, o dirbantys - negali.

Šiaulių ir Joniškio TAU organizatorės užsimena apie stojamąjį mokestį: Šiaulių TAU - 7 eur, Joniškio - 3 eur.

Kalbant apie mokymosi būdus, TAU organizatorės iškelia tuos būdus, kurie išties atitinka senjorų mokymosi poreikius, nes būtent jie buvo tinkamiausi Pakruojo rajono vyresnio amžiaus gyventojams, atlikus poreikių tyrimą. Šiaulių ir Joniškio TAU studentai ne tik lankosi įvairiose parodose, keliauja, bet taip pat mokosi paskaitų bei seminarų metu. Radviliškio TAU studentai dar prie šitų įvairių mokymosi būdų organizuoja diskusijas, knygų pristatymus, vakarones, išvykas, susitikimus. Radviliškio TAU organizatorė teigia: „Viskas jiems patinka, viskas jiems įdomu ir ypatingai svarbu, kad nebūtų primesta, o jų pačių sugalvota“.

Visų keturių savivaldybių TAU skiriasi savo klausytojų būriu. Panašų skaičių klausytojų turi tiek Pakruojis, tiek Joniškis, tiek Radviliškis (apie 120). Išsiskirianti savo dydžiu Šiaulių m. savivaldybė Trečiojo amžiaus universitete turi per 600 klausytojų. Visuose universitetuose vyrauja moterys, vyrų labai maža dalis. O amžiaus grupės panašios, nedaug skiriasi: Pakruojyje - 55-75 metų amžiaus, Joniškio - 50 - 85 metų, Šiauliuose dauguma 70 -80 metų amžiaus.

Visų savivaldybių TAU organizatorės teigia turinčios labai aktyvius ir viskuo besidominčius klausytojus. Pakruojo švietimo centro direktorė teigia, kad kol kas visi klausytojai aktyviai dalyvauja visuose rengiamuose užsiėmimuose. Joniškio švietimo centro metodininkė sako, kad senjorams viskas įdomu ir jie labai žingeidūs. Juokaudamos sako, kad norėtų, kad su jais dieną naktį dirbtų. Tiek Šiaulių, tiek Joniškio TAU organizatorės mano, kad senjorams didelė vertybė yra

bendravimas. Joniškio švietimo centro metodininkės sako, kad senjorams reikia labai daug kantrybės, elgtis kaip su mažais vaikais, bet ir iš jų gausi išminties ir patirties.

Kokybės užtikrinimas visuose TAU suprantamas skirtingai: Pakruojo TAU bus daromas baigiamasis aptarimas, kurio metu bus pasidalyta atsiliepimais, Radviliškio TAU tokių nerenka, tačiau išgirsta įvairių atsiliepimų. O štai Šiaulių TAU atsiliepimais domisi, priešingai nei Joniškio. Šio universiteto organizatorių nuomone, geriausi atsiliepimai - straipsniai laikraščiuose apie įvairius pavykusius renginius.

Planuojant bei organizuojant TAU užsiėmus svarbu parinkti tinkamus lektorius. Parenkant atsižvelgiama į įvairius kriterijus. Trečiojo amžiaus universiteto veiklai svarbus ir jo klausytojų indėlis į užsiėmimus. Vieni rengia renginius, kiti veda užsiėmimus. Užsiėmimams naudojama įranga, kuri yra visada paruošta. Klausytojai apie užsiėmimus daugiausia informuojami telefonu, el. paštu arba skelbimu laikraštyje. Užsiėmimams sudaromi veiklos planai, individualios programos. Užsiėmimų turinys priklauso nuo senjorų poreikio. Priklausomai nuo savivaldybės, kurioje įsikūręs TAU, klausytojams gali būti taikomas amžiaus cenzas. Daugumoje TAU vyrauja mokymosi būdai: ekskursijos, seminarai ir paskaitos. O klausytojų skaičius dažniausiai priklauso nuo savivaldybės dydžio. Senjorams labai svarbus dėmesys bei bendravimas. Kiekvienas TAU savotiškai supranta užsiėmimų kokybę, todėl vienuose renkami atsiliepimai, kituose ne.

3. 12 lentelė

Perspektyvos

Kategorija	Subkategorija
Rekomenduojami žymūs lektoriai	Geriausi lektoriai
	Įvairių sričių specialistai
Renginių pasiūlymai	Sporto veikla
	Bendrų švenčių organizavimas
	Amžių sąsaja
	Ryšiai su verslu
	Universiteto subūrimas bendriems renginiams
	Kavos pertraukėlės
	Užsiėmimų laikas
Pasiekimai	Nauji gebėjimai
	Pasitenkinimas renginiais

	Naujo fakulteto įkūrimas
Vieno fakulteto lankymas	Vieno fakulteto lankymas
Nario mokesčio įvedimas	Nario mokesčio įvedimas
Savanorių „atradimas“	Savanorių „atradimas“
Tinkamas vadovas	Tinkamas vadovas

Kita interviu tema perspektyvos. Visų savivaldybių TAU organizatorės (išskyrus Pakruoją) pasidalino įvairiais pasiūlymais ir patarimais, taip pat pasidžiaugė savo pasiekimais. Labai daug organizatorės įvardijo žinomų lektorių, kurie įsiminė jų studentams. Joniškio „lobiu“ laikoma Juzytė, kuri moko dekupažo, Dalia Dubro, kuri pina vaikus, Grunskis moko žvakių liejimo. Radviliškyje buvo apsilankiusi garsi žurnalistė Lidija Laurinčiukienė, knygų autorius Laucius, Balvočiūtė - žolininkė. Radviliškio švietimo centro vedėja rekomenduoja kvieisti medikus, politikus ir kitus įvairių sričių specialistus. Šiaulių TAU klausytojams įsiminė Petkevičienė - dietologė, Gregarauskaitė ir Laucevičius - aktoriai, architektas pasakojęs apie Japoniją.

TAU organizatorės pasidalijo įvairiais renginių pasiūlymais: spartakiada, bendrų švenčių organizavimas, įvairios senjorų veiklos su jaunimu, ryšiai su vietiniu verslu, renginiai, kurie suburtų visą universitetą. Pageidautina daryti kavos pertraukėles bei užsiėmimų pradžių numatyti apie 15h.

Savivaldybių Trečiojo amžiaus universiteto organizatorės pasidžiaugė savo pasiekimais. Joniškio TAU studentai išmoko naudotis ir susikurti el. paštą, dauguma įsigijo kompiuterius. Šiaulių TAU rektorė didžiuojasi studentais, kurie mokosi kalbų, lanko šokių studiją bei džiaugiasi naujai besisteigiančiu teisinių žinių fakultetu. Radviliškio TAU organizatorė didžiuojasi pačiu universiteto ir jo idėja, taip pat tuo, kad yra organizuojamos įvairios olimpiados, įtraukiančios ir senjorus. Geriausiai TAU universitetų pasiekimus apibūdina Joniškio TAU organizatorių frazė: „Visi patenkinti iki nukritimo“.

Joniškio TAU administratorės pabrėžia, kad reikėtų griežtai pasakyti studentams, kad galima lankyti tik vieną fakultetą, o, jį baigus, bus galima eiti į kitą. Taip pat pataria, kad ir Pakruojai reikėtų įsivesti nario mokestį, kuris būtų skirtas smulkioms ūkio išlaidoms (kavai, arbatai, sausainiams). Joniškio TAU organizatorės linki atrasti daugiau savanorių, o Radviliškio TAU organizatorė pataria išsirinkti tinkamą vadovą.

Visų trijų savivaldybių TAU organizatorės pasidalijo rekomenduojamais lektoriais. Papasakojo kokie vyksta renginiai, kokie TAU pasiekimai bei pasidalino kitomis idėjomis, kurias gali perimti naujai įsikūręs TAU Pakruojos rajone.

IŠVADOS

1. Mokymosi visą gyvenimą sąvoka neapsiriboja vien formaliu mokymuisi, mokymasis visą gyvenimą labiau siejamas su neformaliuoju mokymuisi. Kadangi, neformaliuoju būdu mokomės kasdien apie tai net negalvodami. Mokymasis vyksta visur ir visada, todėl galima teigti, kad mokymasis vyksta ne viename konkrečiame amžiaus tarpsnyje, tačiau visuose - visą gyvenimą.

2. Mokymosi visą gyvenimą regioninės dimensijos apima kelias pagrindines koncepcijas: besimokančio regiono, besimokančio miesto, sumanaus regiono bei kaimiškųjų vietovių. Visos jos vienaip ar kitaip glaudžiai susijusios su mokymosi visą gyvenimą organizavimu ir įgyvendinimu.

3. Nors mokymasis visą gyvenimą dažnai suprantamas kaip vien valstybės funkcija, tačiau mokymosi visą gyvenimą paslaugas gali teikti įvairios institucijos, taip pat juridiniai asmenys gavę leidimus. Viena iš mokymosi visą gyvenimą organizacinių formų, yra Trečiojo amžiaus universitetas, kuris teikia neformalaus švietimo paslaugas senjorams.

4. Atlikti įvairūs tyrimai, apie suaugusiųjų mokymąsi, susiję su motyvacija, socialine atskirtimi, mokymosi poreikiais ir t.t. rodo, kad suaugusiųjų mokymasis yra lydimas įvairių problemų su kuriomis susiduriama. Tačiau suaugusiųjų mokymasis, vyresnio amžiaus žmonių mokymasis, pensinio amžiaus žmonių mokymasis, įvairiuose šaltiniuose yra tapatinami, todėl reikia įsigilinti į padarytus tyrimus, kad suprasti apie kurią kategoriją kalbama. Nepaisant to, vyresnio amžiaus žmonių mokymuisi skiriama vis daugiau dėmesio ir ateityje tai bus dar aktualesnis klausimas, o jų poreikių mokytis tenkinimas išliks labai svarbus.

5. Trečiojo amžiaus universitetas yra puiki galimybė vyresnio amžiaus žmonėms susiburti į vieną vietą, kurioje jie gali pabendrauti, pasidalinti patirtimi bei mintimis ir tuo pačiu įgyti naujų žinių ar gebėjimų. Šis universitetas padeda jiems jaustis pilnavertiškais ir reikalingais, apsupti savo bendraamžių jie gali išnaudoti savo laiką prasmingai, pagal savo poreikius.

6. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad senjorai daugiausia norėtų gilintis į sveikatos, žemdirbystės, meno, kultūros, komunikacijos bei sielos harmonijos temas. Šios temos atitinka svarbiausius jų poreikius ir užsiėmimus (kaimiškoji vietovė, dauguma gyvena nuosavuose namuose, turi žemės sklypus). Mažiausiai vyresnio amžiaus žmonės domina religijos ir okultizmo tema. Senjorams priimtinausias mokymosi būdas - ekskursijos, taip pat praktiniai užsiėmimai ir paskaitos. Visiškai nenorėtų mokytis atlikdami namų darbus.

7. Apibendrinus, aplinkinių rajonų gerąją patirtį, pastebėta kad TAU veikla džiaugiasi ir patys organizatoriai ir senjorai. Organizatoriai labai patenkinti tuo, kad universitete susiburia gausus būrys aktyvių ir žingeidžių studentų, o senjorai džiaugiasi turėdami veiklos, galėdami pagilinti savo žinias bei komunikuodami su savo bendraamžiais. TAU veikla pritraukia daug įvairių lektorių ir žymių žmonių vesti užsiėmimus. Dauguma supranta pačią Trečiojo amžiaus universiteto idėją ir stengiasi prisidėti prie jos įgyvendinimo. Tačiau esama ir problemų. Senjorai nori lankyti ne tik

savo fakulteto užsiėmimus, bet ir kitų, o perpildytos klausytojų auditorijos neužtikrina užsiėmimų kokybės. Trečiojo amžiaus universitetų lėšų stygius sąlygoja siaurą lektorių parinkimo lauką.

8. Remiantis anketinio tyrimo duomenimis, pateikta mokymosi visą gyvenimą paslaugų poreikių sąvada Pakruojo rajonui ir numatyta šių paslaugų plėtra, steigiant Trečiojo amžiaus universitetą. Atlikus anketinį tyrimą ir atskleidus vyresnio amžiaus žmonių mokymosi poreikius, buvo įsteigti du fakultetai, sudaryta ir Pakruojo rajono TAU pateikta lektorių duomenų bazė, atsižvelgiant į anketinio tyrimo duomenis ir gyventojų poreikius yra rengiamos programos.

REKOMENDACIJOS

Pakruojo TAU organizatoriams

- Pakruojo TAU organizatoriams reikėtų išskaidyti klausytojų srautus į fakultetus, kad būtų galima lankyti tik vieno fakulteto užsiėmimus. Lektoriams būtų patogiau vesti užsiėmimus tiek teorinius, tiek praktinius ir nebūtų perpildyta auditorija.
- Tam, kad senjorai būtų visapusiškai patenkinti ne tik užsiėmimų turiniu, tačiau ir galėtų komunikuoti su savo bendraamžiais, turėtų būti organizuojamos kavos pertraukėlės.
- Kavos pertraukėlių idėjos įgyvendinimui, reikėtų Pakruojo rajono TAU rinkti nario mokestį, kuris būtų skirtas smulkioms ūkio išlaidoms (kavai, arbatai ir t. t.).
- Būtų tikslinga surasti didesnes patalpas, kuriose galėtų vykti didesni renginiai įtraukiantys visą universiteto bendruomenę.
- TAU būtina išsirinkti tarybą, kurioje galėtų būti dalis aktyvių senjorų - klausytojų, keli jaunesni tarybos nariai, pvz.: seniūnaičiai ar organizacijų nariai. Svarbu išsirinkti fakultetų dekanus, kurie būtų atsakingi už užsiėmimus bei klausytojų informavimą.

Pakruojo rajono savivaldybės administracijai

- Būtų tikslinga, kad Pakruojo rajono savivaldybė užtikrintų TAU nuolatinį finansavimą, kuris palaikytų jo funkcionavimą.

LITERATŪRA

I. Mokslinė literatūra

1. A. Hargreaves (2008). *Mokymas žinių visuomenėje*. Vilnius.
2. Aleknaitė-Bieliauskienė, R. (2009). *Lietuvos suaugusiųjų ugdymo sistemos ypatumai*. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11836/1277-2434-1-SM.pdf?sequence=1>. (Žiūrėta 2015-02-24)
3. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). *Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje*. Prieiga per internetą: <http://vadyba.asu.lt/25/7.pdf>. (Žiūrėta 2015-02-24)
4. Alison J Head, Michele Van Hoeck, Deborah S. Garson.(2015?)*Lifelong learning in the digital age: A content analysis of recent research on participation*. Prieiga per internetą: <http://anninhhaiphong.net/tinmang/firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/5857>. (Žiūrėta 2015-02-24)
5. Ališauskas, K., Jankauskienė, A., Klovienė, J. (2009). *Bendruomenių dalyvavimas kaimo plėtroje*. Prieiga per internetą: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/09_03_16/alisauskas_jankauskiene.pdf. (Žiūrėta 2015-02-25)
6. Butvilienė, J. (2011). *Suaugusiųjų neformaliojo švietimo socialinis kontekstas*. Prieiga per internetą: <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2011/4/446-454.pdf>. (Žiūrėta 2015-03-05)
7. Butvilienė, J. (2013). *Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinis ir privatus mokymo sektoriai*. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20140430_132543-01009/DS.005.0.01.ETD. (Žiūrėta 2015-03-05).
8. Cropley, A.J. (1980). *Towards a system of lifelong education*. Oxford: Pergamon Press & UNESCO Institute for Education, Hamburg.
9. Činčikaitė, R., Janeliūnienė, R. (2010). *Įmonių konkurencingumas žinių ekonomikos sąlygomis*. Prieiga per internetą: http://leidykla.vgtu.lt/conferences/BME_2010/005/pdf/Art-Cincikaite_Janeliuniene.pdf. (Žiūrėta 2015-03-05)
10. Čeremnych, E., Alekna, V. ir kt. (2004). Pagyvenusių žmonių nuomonės apie mokymąsi vėlesniais gyvenimo metais bei poreikių mokytis tyrimai. Prieiga per internetą: http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Cernych_Alekna_Barkauskaite_Gribniak.pdf. (Žiūrėta 2015-03-05)
11. Eckert, T., Peisinger - Kleine, R., Fartusnic, C., Jucevičienė, P., Houston, M., Dillon, B., Balazs, N., Kleizs, T. (2009). *Besimokančių miestų ir regionų kokybės struktūra*. Prieiga per

internetą: http://www.academia.edu/1785777/Besimokan%C4%8Di%C5%B3_miest%C5%B3_ir_region%C5%B3_kokyb%C4%97s_strukt%C5%ABra. (Žiūrėta 2015-03-05)

12. Gaižauskaitė, I., Mikėnė, S., (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. MRU.

13. Garšvienė, A. (2003). *Neformalus suaugusiųjų švietimas Lietuvoje*. (Magistrinis diplominis darbas). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050615_175328-41616/DS.005.0.02.ETD. (Žiūrėta 2015-04-17)

14. Fang Hsieh, H., Shannon, S., (2005). *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*. Prieiga per internetą:

<https://secure.uk.sagepub.com/millsandbirks/study/Journal%20Articles/Qual%20Health%20Res-2005-Hsieh-1277-88.pdf>. (Žiūrėta 2015-05-10)

15. Jarvis, P. (2001). *Mokymosi visą gyvenimą paradoksai*. Kaunas

16. Jasinskienė, V. (2009). *Trečiojo amžiaus universiteto indėlis į mokymosi visą gyvenimą galimybių plėtrą*. Magistro baigiamasis darbas. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090803_081816-64220/DS.005.0.02.ETD. (Žiūrėta 2015-04-17)

17. Jucevičienė, P. (2007). *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija.

18. Kalvaitis, A., Barauskienė, J., Mačėnaitė, A. (2014). *Trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje: situacijos analizė ir plėtros gairės*. Prieiga per internetą: <http://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2014/01/Tre%C4%8Diojo-am%C5%BEiaus-universitetai-Lietuvoje-situacijos-analiz%C4%97-ir-pl%C4%97tros-gair%C4%97s.pdf>. (Žiūrėta 2015-04-10)

19. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Prieiga per internetą: <http://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslini%C5%B3-tyrim%C5%B3-metodologija-ir-metodai#scribd>. (Žiūrėta 2015-04-05)

20. Kvieskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

21. Leliūgienė I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.

22. Linkaitytė, G.M., Šuliakaitė, A., Navikienė, Ž. (2011). *Neformaliojo suaugusiųjų mokymosi sampratų analizė mokymosi visą gyvenimą kontekste*. Prieiga per internetą: http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/Neformaliojo_suaugusi%C5%B3j%C5%B3_mokymosi_samprat%C5%B3_mokymosi_vis%C4%85_gyvenim%C4%85_kontekste_analiz%C4%97.pdf. (Žiūrėta 2015-04-10)

23. Longworth, N. (2007). *Mokymosi visą gyvenimą praktika Švietimo kaita XXI amžiuje*. Kronta.

24. *Mokymasis visą gyvenimą.* Prieiga per internetą: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/index_lt.htm. (Žiūrėta 2015-04-05)
25. Norkus, Z.(2008). *Kokia demokratija koks kapitalizmas?* Prieiga per internetą : http://www.fsf.vu.lt/users/zennor/download/Foto/Norkus_KokiaDemoKoksKapitalizmas.pdf. (Žiūrėta 2015-04-21)
26. Sharples, M. (2000). *The design of personal mobile technologies for lifelong learning.* Prieiga per internetą: <https://www.tlu.ee/~kpata/haridustehnoloogiaTLU/technolohiesforlifelong.pdf>. (Žiūrėta 2015-04-10)
27. Sinkienė, J., Grumadaitė, K., (2014). *Sumaniojo regiono konseptualinis modelis.* Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12968/3961-8386-1-SM.pdf?sequence=1>. (Žiūrėta 2015-04-21)
28. Socialinės informacijos ir mokymų agentūra. (2012). *Trečiojo amžiaus universitetų veiklos analizė.* Prieiga per internetą: <http://www.suaugusiujuvietimas.lt/uploads/TAU%20tyrimo%20ataskaita%202012.pdf>. (Žiūrėta 2015-04-05)
29. Stanišauskienė, V. (2007). *Gyventojų įtraukimas į besimokančio miesto vystymą.* Kaunas.
30. ŠMM (2008). *Švietimo būklės tyrimų apžvalga.* Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_f89dfff4630acf58d6ed82be2963fa05.pdf. (Žiūrėta 2015-04-05)
31. Tamošiūnas, T., Linkaitytė, G. ir kt. (2004). *Suaugusiųjų testinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste.* Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc. (Žiūrėta 2015-04-21)
32. UNESCO Institute for Education (2002). *Integrating Lifelong Learning Perspectives.* Prieiga per internetą: <http://www.unesco.org/education/uie/pdf/uiestud36.pdf#page=283>. (Žiūrėta 2015-04-23)
33. Vail. J. (1999). *Insecure times, in J. Vail, j. Wheelock and M. Hill (eds) Insecure Times: Living in Insecurity in Contemporary Society.* New York: Routledge.
34. Vėteris, V., Čiužas, R. (2014). *Besimokančių suaugusiųjų poreikių tenkinimo tyrimas: Kauno suaugusiųjų mokymo centro atvejis.* Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Vartotojas/Downloads/15-13-1-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Vartotojas/Downloads/15-13-1-PB%20(2).pdf). (Žiūrėta 2015-04-21)

35. Watson, L. (2003). *Lifelong learning in Australia*. Prieiga per internetą: <http://www.voced.edu.au/content/ngv27081>. (Žiūrėta 2015-04-21)

II. Dokumentai ir kiti šaltiniai

36. Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo. (2013). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0FA1F0911F6>. (Žiūrėta 2015-03-05)

37. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Žin., 2011, Nr. 38-1804 (2011-03-31)

38. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458774. (Žiūrėta 2015-04-23)

39. Lietuvos švietimo koncepcija, 1992 lapkričio 26. Prieiga per internetą: <http://old.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm>. (Žiūrėta 2015-04-23)

40. Lietuvos švietimo koncepcija, 1992. Prieiga per internetą: <http://old.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm>. (Žiūrėta 2015-04-23)

41. *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas* (2011). Prieiga per internetą: http://www.euroguidance.lt/uploads/files/Strategijos_ir_dokumentai/memorandumas.doc. (Žiūrėta 2015-04-05)

42. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, Valstybės žinios, 2008-10-23, Nr. 122-4647

43. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, Valstybės žinios, 1998-07-24, Nr. 66-1909

PRIEDAI

1 priedas. Pakruojo rajono gyventojų apklausa apie mokymosi poreikius

PAKRUOJO RAJONO GYVENTOJŲ APKLAUSA APIE MOKYMOSI POREIKIUS

Mielieji pakruojiečiai,

Rajone steigiamas Trečiojo amžiaus universitetas, bus sudarytos galimybės mokytis vyresnio amžiaus žmonėms. Ši apklausa yra skirta išsiaiškinti, kokioje srityje Jūs norėtumėte gilinti savo žinias, kas Jus domina.

Apklaustos rezultatai bus panaudoti parenkant paskaitų temas ir lektorius.

Apklausą atlieka Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centras.

Anketą parengė Šiaulių universiteto, viešojo administravimo studijų programos IV kurso studentė,

Žemiau išvardintos įvairios mokymosi sritys bei kryptys. Pažymėkite, kas Jus domina, ko norėtumėte mokytis.

01. Verslas, ekonomika, pinigai

- Smulkus verslas, prekyba
- Mokesčiai, pajamų deklaravimas
- Nekilnojamojo turto pirkimas ir pardavimas, paveldėjimas
- Asmeninių finansų tvarkymas

02. Menas, kultūra, etnokultūra

- Muzika
- Tautodailė: pynimas, audimas ir kt. amatai
- Liaudies papročiai ir tradicijos
- Dailė: tapyba, grafika, skulptūra, tekstilė
- Teatras
- Literatūra
- Kino ir foto menas

03. Komunikacija, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos

- Darbo kompiuteriu įgūdžiai
- Anglų kalba
- Vokiečių arba prancūzų kalba
- Taisyklingas gimtosios kalbos vartojimas
- Iškalbos menas

04. Religija ir okultizmas

- Katalikybė
- Kitos krikščioniškosios religijos (protestantizmas, stačiatikybė)
- Kitos tradicinės religijos (judaizmas, islamas, budizmas)
- Moderniosios religijos ir sektos
- Magija, spiritizmas, burtai

05. Mokslas

- Aplinkos apsauga, ekologija
- Geografija, kelionės
- Astronomija
- Inžinerija, naujos technologijos
- Psichologija
- Ugdymo ir švietimo mokslas
- Vadyba, ekonomika
- Istorija
- Filosofija, sociologija
- Kalbotyra

06. Politika ir visuomeninis gyvenimas

- Lietuvos vidaus ir užsienio politika
- Šalies socialinė ir ūkio situacija
- Savivalda ir vietos bendruomenių veikla
- Lietuva Europos Sąjungoje
- NATO ir nacionalinis saugumas

07. Įstatymai ir žmogaus teisės

- Apie vartotojo teisių apsaugą
- Apie civilinę teisę
- Apie administracinę teisę
- Apie vaiko teises
- Apie nusikalstamumo prevenciją

08. Sveikata, medicina, kūno kultūra

- Kūno grožis ir jo puoselėjimas
- Ligos ir jų profilaktika
- Ligonų slauga
- Reabilitacija (aktyvus organizmo atstatymas po traumos, infarkto, insulto)
- Joga, meditacija
- Aktyvi senatvė
- Sveika mityba
- Žalingų įpročių prevencija

09. Žemės ūkis, sodininkystė, daržininkystė

- Sodininkystė ir daržininkystė
- Ekologinė žemdirbystė, vaistažolių auginimas
- Sėklų auginimas

11. Sielos harmonija, bendravimas, ugdymas

- Bendravimo psichologija
- Konfliktų sprendimas
- Partnerystė ir intymus gyvenimas
- Tėvų ir vaikų santykiai
- Vaikų ugdymas

10. Namų ūkis, buities kultūra

- Energijos taupymas buityje
- Būsto interjeras (apdaila/apstatymas)
- Statybos ir remonto darbai
- Maisto gaminimas
- Automobilis ir jo priežiūra

12. Laisvalaikis, hobis

- Medžioklė ir žūklė
- Naminių gyvūnų auginimas
- Turizmas
- Sportas
- Rankdarbiai
- Kita (įrašykite...)

**Kokie mokymosi būdai Jums
tinkamiausi? (pažymėkite)**

- Paskaitos
- Praktiniai užsiėmimai
- Diskusijos ir dalinimasis patirtimi
- Išvykos, ekskursijos
- Namų darbų atlikimas

KELETAS KLAUSIMŲ APIE JUS

Jūs esate:

- ☐ vyras
- ☐ moteris

Jūsų amžius:

- ☐ iki 50
- ☐ nuo 50 iki 60
- ☐ nuo 60 iki 70
- ☐ virš 70

Jūsų išsilavinimas:

- ☐ pradinis arba pagrindinis
- ☐ vidurinis arba vidurinis profesinis
- ☐ aukštesnysis
- ☐ aukštasis

Dėkojame už dalyvavimą apklausoje!

Dėmesio. Jei Jus domina „Trečiojo amžiaus universiteto“ veikla, užrašykite savo duomenis. Apie planuojamus Trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimus pranešime telefonu, paštu ar el. paštu.

VARDAS.....PAVARDĖ.....

TEL.....,mob.....

ADRESAS.....

Elektroninio pašto adresas (jei turite):.....

KAS DAR JUS DOMINTŲ? Įrašykite.

.....
...

.....
..

KO JŪS GALĖTUMĖTE MOKYTI KITUS, DALINTIS PATIRTIMI SU KITAIS? Įrašykite.

.....
...

.....

2 priedas. Interviu klausimynas TAU organizatoriams

1. Kaip kilo idėja jūsų rajone įsteigti Trečiojo amžiaus universitetą? Iš kur atsirado poreikis TAU įsteigimui, ar tai buvo jūsų iniciatyva ar jūsų rajono senjorų?
2. Papasakokite kaip steigėte universitetą? Ar steigdami TAU vadovavotės kitų TAU patirtimi? Ar savo rajone atlikote poreikių tyrimą išsiaiškinti senjorų mokymosi poreikiams? (papasakoti apie Pakruojyje įsteigtą TAU).
3. Kokie yra jūsų TAU fakultetai? (atsižvelgiant į tai jei internete jie yra nurodyti paklausti kaip juos išskyrė ir nebeklausti kokie jie yra). Kaip jūs nusprendėte išskirti šiuos fakultetus? Ar pagal kitų TAU esamą fakultetų struktūrą ar atlikote tyrimą/apklausą ir ją įvertinus suskirstėte fakultetus pagal poreikius?
4. Kokie yra jūsų TAU fakultetai? (atsižvelgiant į tai jei internete jie yra nurodyti paklausti kaip juos išskyrė ir nebeklausti kokie jie yra)
5. Kaip yra rengiamos jūsų fakultetų programos? Kaip jos yra pritaikomos klausytojų poreikiams (kaip jos rengiamos, patvirtinamos ir t. t.)?
6. Kokios mokymosi formos dominuoja jūsų TAU? Kaip būtent šios mokymosi formos buvo parinktos? Kokios kitos mokymosi formomis (ekskursijos, sporto dienos/rytmečiai ir pan.) yra naudojamos? Kurios iš jų pasiteisina, kodėl?
7. Kaip apibūdintumėte savo TAU klausytojus (kiek jų turite, kokio amžiaus ir t.t.). Kokie jų poreikiai, kaip jums sekasi juos patenkinti? Kaip pritraukiate klausytojus lankyti TAU?
8. Kaip pranešate klausytojams apie vykstančius užsiėmimus?
9. Kaip vyksta lektorių parinkimas? Pagal kokius kriterijus pasirenkate kokį lektorių pasikviesti užsiėmimams?
10. Kaip pritraukiate žinomus lektorius iš kitų miestų? Ar tam didžiausią įtaką sudaro apmokėjimas?
11. Kaip pasinaudojate rajono žmonių patirtimi, žiniomis? Galbūt TAU klausytojai praveda užsiėmimus?
12. Kokie lektoriai įsiminė jūsų studentams kas jiems būdinga, ko klausytojai tikisi iš lektorių? Gal galėtumėte pasidalinti patirtimi ir Pakruojo TAU juos rekomenduoti?
13. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate? (NVO, savivaldybė). Kaip jums padeda savivaldybė? (patalpos, finansavimas). Gal tenka bendradarbiauti su privačiu sektoriumi? Kaip jis jums padeda?
14. Kokia yra jūsų TAU materialinė bazė? Kaip yra ruošiamasi užsiėmimams t.y paruošiama garso ir vaizdo aparatūra bei kiti papildomi įrankiai kiekvienam užsiėmimui?

15. Kaip vykdomos kokybės užtikrinimas TAU? Ar renkami atsiliepimai apie lektorius ar užsiėmimų turinį?
16. Kokia patirtimi dar galėtumėte pasidalinti, kuri galėtų turėti įtakos naujai įsteigiam TAU?
17. Kokie yra jūsų TAU pasiekimai? Kuo didžiuojatės?
18. Ką numatote keisti savo veikloje? Kokias perspektyvas įžvelgiate TAU veiklos organizavime ateinančiais metais?
19. Remiantis savo patirtimi, ką galėtumėte patarti naujai besisteigiančiam Pakruojo TAU?

3 priedas. Content (turinio) analizė

TAU steigimas

Kategorija	Subkategorija	Pavyzdžiai
Iniciatyvos	Idėja iš senjorų	„<...>bet pati idėja, tai aišku kilo iš senjorų, nes iš jų aktyvumo, mes turime klubą „CIVITAS“ , kurį lanko senjorai ir lankė jau turim daug metų tą klubą ir į jį ateina pagyvenę žmonės dauguma. Vienas kitas išgirdęs apie tai, kad yra Šiauliuose, Alytuje, Kelmėje, Joniškėje tie Trečiojo amžiaus universitetai jie irgi pradėjo prašyti pokalbiuose, kad ir Pakruojyje jis atsirastų“. (P) „<...>net kadangi mane pradėjo kalbinti mokytojai, pensininkai, kad jiems nebėra ką veikti ir kur save realizuoti <...>“. (R) „Pasikviečiau vieną aktyvią buvusią mokyklos pavaduotoją pensininkę ir tiesiog su ja pasišnekėjom, subūrėm keletą žmonių, nuvažiuom į Telšius pasižiūrėjom kaip pas juos vyksta, grįžom. Ir taip pradėjom tą veiklą <...>“. (R)
	Administracijos iniciatyva	„Iniciatyva buvo švietimo centro direktorės, ji viską sužiūrėjo ir sukvietė studentus“. (J) „Šiaip tai aišku, kadangi aš įsteigiau tai mano iniciatyva ir kartu visu dokumentai suruošti ir visi formalumai padaryti mano <...>“. (P) „Tas poreikis gal kilo daugiau iš mano iniciatyvos pačios“. (R)
Fakultetų steigimo pagrindas	Kitų TAU analizė	„Toliau šitą pavasarį man atrodo, ne , rudenį buvau Seime buvo Trečiojo amžiaus universitetų pristatymas, tokie prisistatymai atskirų. Ten pasižiūrėjau, pasiklausiau lektorių paskaitų, grynai praktinių tokių paskaitų apie kaip jiems sekasi trečiojo amžiaus universitetams gyvuoti, ką jie veikia <...>“. (P) „<...>tada jau žinojau, kad Telšiai turi įkūrę tą universitetą, dar buvo pati pradžia tų universitetų steigimo“. (R)
	Projektinė veikla	„Mes prieš tai vykdėm tarptautinį projektą senjorystė Grundvigo ir mūsų ten buvo susirinkę apie 16 senjorų. Tas projektas ėjo du metus ir į užsienį vežėm senjorus ir kai baigė tas projektas jei pradėjo kalbėt, kad kažką norim daryt ir taip va įsteigėm kaip projekto tęstinumą trečiojo amžiaus universitetą. Bet viskas prasidėjo būtent nuo šio projekto“. (J)

		„Pirmiausia susikūrė kraštotyros ir turizmo, kultūros ir meno, sveikatos ir dvasinio tobulėjimo fakultetai. Buvo tie trys paskui po gerų metų buvo projektas pas mus informacinių technologijų kur aš vedžiau ir susirinkau va būtent senjorų, ten susirinko apie 25 žmones ir mes ten gražiai bendravom 2 ar 3 mėnesius dabar bijau pameluot. O paskui jie vėl man sako, o ką mes darysim toliau, nes ten buvo pradmenys ir taip va nuo rugsėjo įkūrėm informacinių technologijų fakultetą. O užsienio kalbų fakultetas įsikūrė irgi po Grundvigo projekto, nes jo viena iš veiklų yra užsienio kalbos. Buvo viena senjorė, kurią buvom išvežę į Turkiją ir ji kuo puikiausiai panaudojo anglų kalbos žinias ir susikalbėjo. Visi žmonės, kurieėjo į Grundvig projektą visi eina ir į užsienio kalbų fakultetą“. (J)
	Kitų TAU idėjos	„Taip, steigdami universitetą vadovavomės ir kitų rajonų, aplinkinių rajonų (Radviliškio, Raseinių, Šiaulių) universitetų patirtimi ir maždaug jų idėjomis“. (P) „Ne, poreikių tyrimų jokių nedarėm, nes ir taip buvo aišku, nes senjoram apart viešosios bibliotekos renginių nieko nebuvo, taip kad daugmaž žinojau jau ir skaičiaus pati ir domėjau apie tą būtent senjorų psichologiją ką jie mąsto, ką jie galvoja. Pati daug domėjau, o tada, kai jau įsisteigė tada jau darėm būtent poreikių tų studentų, kurie įsijungė į universiteto veiklą ko jie nori, ko jie tikisi, kaip jie išsivaizduoja. Stengiuos sukurti tą trečiojo amžiaus universiteto modelį kitokį, nes kaip ir sakiau domėjomės Telšių TAU, bet būtent pasirinkom kitokį variantą ir adaptavom savo rajonui“. (R)
	Bendros žinios apie poreikius	„Tie fakultetai atsirado iš tokio gal ne iš poreikių, bet tokių bendrųjų žinių, kadangi daugiausiai žmonės domisi kultūra ir menu, ir sveikata“. (P) „<...>dabar mes savo iniciatyva tuos fakultetus kaip pačius populiariausius kaip manom iš praktikos, kuri yra aplinkui“. (P) „Ne, jokio tyrimo neatlikom, tiesiog matėm, kad yra poreikis ir sugalvojom įkurt“. (J) „Yra penki fakultetai: informacinių technologijų, kultūros ir meno, kraštotyros ir turizmo, užsienio kalbos (anglų), dvasinio tobulėjimo ir sveikatos. Tiesiog buvo toks poreikis, tokius ir išskyrė“. (J)
	Savitas universiteto modelis	„<...>pasirinkom kitokį variantą ir adaptavom savo rajonui“. (R)

		„Iforminę, kad čia fakultetas mes, tiesiog užsienio kalbų pamokos, gydomoji mankšta, bet ne fakultetas“. (R)
Savivaldybės parama	Patalpos	„Savivaldybė padeda patalpoms, mes dabar visą laiką naudojames jį didžiąja sale. Toliau savivaldybė žada paremti finansiškai, sutartis dar nepasirašyta, bet žada skirti lėšų, toliau universitetui padeda jų atskiri dėkotojai padeda“. (P)
	Moralinis Palaikymas	„Tai va ir merės buvo idėja ir vedėjos ir pagaliau aš ryžausi tai padaryti“. (P)
	Finansinė parama	„Savivaldybė mums kiekvienais metais skiria lėšų, 2015 - tais mes gauname apie 3000 litų, tai skiria lėšomis“. (R) „Politikai prieš rinkimus labai mėgsta paremti: išvykoms autobusą duoda nemokamai“. (R) „Va šįmet neblogai, gavom neblogai iš savivaldybės...“. (Š)
	Savivaldybės politikų ir administratorių paskaitos	„<...> tai mūsų dėkotojai dažniausiai yra mūsų vietiniai rajono gyventojai: politikai, meras dažnai apsilanko <...>“. (R)
Privataus sektoriaus palaikymas	Privataus sektoriaus palaikymas	„O privatus sektorius, tai einam į įmones: esam buvę ir durpyne, ir mašinų gamykloje, susitinkam su verslininkais jie papasakoja apie savo gamyklas, taip pat irgi paremia laikas nuo laiko“. (R) „Toliau mes krepiamės į visokias institucijas. Kultūros centras mums duodavo salę nemokamai, toliau mums labai padeda Šiaulių universitetas, va čia tai jau labai padeda. Rektorių Jurgaitis nuostabus žmogus ir Šiaulių universitetas mums labai padeda. Nes humanitarinio fakulteto užsiėmimai vyksta, tai nemokamos visos patalpos, humanitarinio fakulteto užsiėmimai vyksta universitete Šiaulių. Toliau labai daug užsiėmimų vyksta bibliotekoje priešais kur yra, Šiaulių universiteto. Toliau mums labai padeda Višinskio biblioteka, ten ir kursus nemokamai organizavo kompiuterinio raštingumo, kuriuos lankė mūsų studentai. Duoda salę visada ir susitikimai su visais aktoariais. Dauguma žiūri labai geranoriškai ir mums padeda, va suteikia patalpas, autobusą gauname nuomotis iš Busturo su nuolaida. Daug yra tokių organizacijų į kurias krepiamės ir daug kas padeda“. (Š)

Trečiojo amžiaus universiteto veiklos planavimas, organizavimas ir kontrolė

Kategorija	Subkategorija	Pavyzdžiai
Lektorių parinkimas	Lektoriai iš gretimų savivaldybių	„Nu kol kas mes daugiausiai tiktais tai ką gaunam tą ir siūlom galima sakyti, nes ištikrųjų nevisi lektoriai nori važiuoti, dabar stengiamės kviesti arčiausiai esančius iš Šiaulių universiteto lektorius ir kurie yra arti, kurie gali atvažiuoti <...>“. (P)
	Vietiniai lektoriai	„Bet kokį lektorių pakvietus yra nemažos kainos, tai mūsų lektoriai dažniausiai yra mūsų vietiniai rajono gyventojai: politikai, meras dažnai apsilanko, ligonių vadovai ir specialistai, policijos atstovai“. (R)
	Kviečiami pasinaudojant asmeniniais ryšiais	Dekanai yra žinomi žmonės pas mus visi, senai dirbantys visi, jie turi daug pažįstamų. Pas mus nesenai iš klinikų buvo Punzius - profesorius. Pasikvietė, jie atvažiavo ir paskaitė paskaitas“. (Š)
	Savanorystė	„Pirmas kriterijus, tai kas nori savanoriauti, nes tai yra nemokamai, o čia jau yra bėda kartais, bet randam. Pratinam iš pačių klausytojų kažką įdomaus pasidalinti. Mokytojus kviečiamės, jiems išrašom pažymą“. (J) „Yra lektoriai, kurie pasisiūlo patys, pavyzdžiui paskambina koks gydytojas ir sako, kad galiu paskaityti apie tą ir tą. Ligonų kasos irgi nori paskaityti patys, jie nori informuoti senjorus, kad jie žinotų ką ligonių kasos veikia, kam jos reikalingos. Reiškia, viena kategorija yra kur patys pasisiūlo, medikų turim nemažai, kurie patys pasisiūlo ir sako man atlyginimo nereikia“. (Š) „Na žymūs žmonės sutinka dažniausiai, nes supranta svarbą to trečiojo amžiaus universiteto“. (Š)
	Apmokėjimas lektoriams	„Kažkiek aišku sudarys apmokėjimas. Kaip dabar labai ilgai derim, jeigu pažadėčiau kažkiek, kad mes atsivešim, parsivešim ir nuvešim tada gal būtų daug paprasčiau suderinti tuos lektorius, nes kiti tai greitai, kaip Jasaitis parašė, kad man nereikia aš pats vairuoju“. (P) „Kviečiam tuos, kurie nori savanoriaut, nes nėra lėšų tam skirta, kad sumokėt“. (J) „Aišku, tų profesionalių lektorių, dėstytojų įvairių universitetų ar ten kažkokių žinomų yra pasikviest sudėtinga, kadangi riboja lėšos“. (R) „Mes lektoriam mokam, labai nedaug mokam tik simboliškai“. (Š) „Prašom, kviečiam ir mokam jiems, o tie kurie atvažiuoja iš toliau mokam daugiau šiek tiek, o

		kurie vietiniai tai mokam labai nedaug, nes vien kelionę reikia apmokėti, kurie atvažiuoja iš kitur“. (Š)
Klausytojų indėlis į užsiėmimus	Senjorų lyderystė	„Jo, pas mus yra labai daug mokytojų. Senjorai ypatingai mėgsta keliauti ypač vasarą, jie važiuoja pas vaikus, vaikai dovanoja kelionės, jie visą laiką grįžę pasakoja su nuotraukomis ir pristato. Yra žmonės, kurie domisi astronomija ir vyrai yra pravedę paskaitų“. (R) „Jo, senjorų lyderystė yra labai svarbu, nes jie ir paskaitas skaito vieni kitiem“. (R)
	Parodų, poezijos vakarų ir kitų renginių organizavimas	„Poezijos vakarai vyksta kur senjorai skaito savo eiles, na užsiėmimų tikrai labai daug yra kur patys senjorai veda. Netgi jie yra pasidalinę temas, kokios jiems yra aktualios įdomios ir ką jie norėtų sužinoti. Atskiri žmonės pasiskirsto grupelėmis ir ruošiasi tai temai ir ją pristato. Na čia kaip namų darbai, bet jie labai vaizdžiai labai įdomiai skaito“. (R) „Mūsų studentai tai nebent patys parodas organizuoja, savo darbus parodo, o užsiėmimus nelabai. Dabar pas mus organizuotas „Protų mūšis“ labai visi patenkinti, visi džiaugiasi šituo. Žinoma, dauguma, kurie pas mus lanko yra šviesūs žmonės - inteligentai, kurie yra buvę gydytojai, buvę mokytojai, buvę inžinieriai. Nedaug turim tokių... Nu čia darėm tokią anketą kiek aukštasis išsilavinimas, kiek neaukštasis“. (Š)
Materialinė bazė	Materialinė bazė	„Prieš bet kokį užsiėmimą mes turim salę, kurioj yra parengta visa įranga“. (P) „Yra švietimo centro patalpos, kurias naudojame ir visa aparatūra ir technika yra paruošta“. (J)
Informavimas	Administracijos ar jos narių skambučiai	„<...>tiktais su informavimu dar biškį problemiška, nes nevisi naudojasi internetiniu puslapiu ir kartais su informavimu mes pasitelkiame TAU fakulteto tarybos narius, kurie perskambina dėl kai kurių renginių perskambina ir primena“. (P)

	Renginių planai	„Mes vedam renginių planą, tuos renginius, kuriuos suplanuojame, tie kurie būna nesuplanuoti mes juos informuojame renginio metu pranešame apie kitą renginį ir tie kurie dalyvauja visi pasižymi ir žino, o kurie nedalyvauja jie paskambina mūsų telefonu ir išgirsta tą informaciją iš mūsų sekretorės“. (P) „Švietimo centro internetinėje svetainėje, laikrašty dar ir būna taip, kad reikia paskambinti“. (J) „Mes rengiam ketvirčio planą ir juos atspausdiname ir išdaliname senjoram, nes jeigu jiems susakai tai jie pamiršta, jeigu elektroniniu paštu informuoji nedaug kas moka, nes tikrai daug jų apmokėm kompiuterinio raštingumo ir dar mažai kas naudoja elektroniniu paštu. Taip pat ir koridoriuje yra stendai, jie viską mato viską žino“. (R)
Užsiėmimų organizavimas	Veiklos planai	„Mes programų neturime, yra veiklos planai, kuriuos patvirtina direktorė švietimo centro kas mėnesį, dekanai paruošia atsiunčia man, tada aš sudedu gražiai ir duodu direktorei patvirtinti“. (J)
	Individualios programos	„Kiekvienas turbūt vadovas rengia individualias <...>“. (R)
	Programos pagal senjorų poreikius	„Mes nenorim nuleisti tų programų iš viršaus, norim, kad tos programos atsirastų iš jų pačių“. (R) „Programas rengia dekanai pasitardami su studentais ir seniūnais, seniūnai paprastai nesikeičia metai iš metų seniūnai yra tie patys ir programos yra rengiamos pagal tai ką jie nori išgirsti, kokių jie temų nori, ką jie nori klausyti, kur jie nori keliauti, kur važiuoti nori ir va į tai atsižvelgiama. Dekanas rašo programą pusmečiais, pirmam pusmečiui - rudens semestrai ir pavasario semestrai. Tai va dvi programos sudaromos rudens ir pavasario semestrai“. (Š)
	Užsiėmimų turinys	„Kadangi dabar pradžia mūsų šitų veiklų mes galim sakyti dar tokioje tyrimų stadijoje, šitų programų tyrimų ir mes vadovaujamės daugiau pavyzdžiui, sveikatos fakultetui daugiau į sveiką gyvenseną ir bendrąsias žinias, o kultūros fakultetui irgi apie įvairias kultūrines temas: apie rajoną nu tokias artimas kultūrines temas, plačias tokias ne giliai į praktiką, bet daugiau į teorinius dalykus, kurie yra apie rajoną apie kultūrą“. (P)
Priėmimas	Priėmimas	„Ribojam amžių, būtent priimam tik žmones išėjusius į pensiją, manom, kad žmonės dirbantys pakankamai ir taip turi veiklos ir turi galimybių bendrauti, daugiau orientuojamės į

		senjorus pensininkus“. (R) „Nėra jokio amžiaus cenzo pas mus, priimam visus kas tik ateina, bet jaunų mes neturime, gal norėtų ir dirbantys žmonės pas mus ateiti ir dažnai klausia dirbantys žmonės. Bet mūsų seneliai, kadangi užsiėmimai vyksta rudenį ir žiemą yra tamsu, seneliai bijo vaikščioti naktim, todėl jie nori užsiėmimų šviesoje ir mes užsiėmimus darom trečią, ketvirtą valandą. Todėl dirbantys žmonės negali, nors turim vieną kitą, kurie turi savo įmonės jie pasireguliuoja darbą.“ (Š)
Mokestis	Mokestis	„Mes renkam stojamąjį mokestį iš studentų, jie įsirašydami mokėdavo po dvidešimt penkis litus, dabar mokės spalio mėnesį septynis eurus rudenį“. (Š) „Imam nario mokestį metinį litais tai buvo 10 litų, po 3 eurus dabar imam metams“. (J)
Mokymosi būdai/metodai	Ekskursijos	„Ekskursijos ir praktinės tos dalys ir kaip dabar įvardinti tas parodas? “. (J) „Nu ir toliau būna dar visokie lankymai parodų, ekskursijos ir užsieny buvo mūsų studentai. Ir Vokietijoje, Baltarusijoje, Latvijoje, Lenkijoje jie važinėja ir tokios yra formos“. (Š)
	Seminarai, paskaitos	Seminarai, mokymai. Seminarai ir paskaitos tai čia kaip ir tas pats. Bet daugiau mes orientuojamės į praktinius, kad būtų jiems ką veikti“. (J) „O senjoram turbūt mokymosi formos yra visos priimtinos ką jiems pasiūlysi. Ir paskaitas organizuojam ir diskusijas, ir knygų pristatymus įvairius, vakarones, išvykas, susitikimai visokie. Išskirti kažkurios, kuri ypatingai naudinga negalėčiau. Viskas jiems patinka, viskas jiems įdomu ir ypatingai svarbu, kad nebūtų primesta, o jų pačių sugalvota“. (R) „Mokymosi formos tai būtų pagrinde paskaitos, toliau būtų seminarai, toliau yra ekskursijos, parodų lankymas. Ir patys parodas organizuoja iš savo darbų, pernai labai graži buvo paroda, pasirodo pas mus studentai ir iš odos gamina, mezga ir neria ir ko jie ten nedaro. Tokia nuostabi paroda buvo ten, mokslo metų užbaigimo proga“. (Š)

Klausytojų charakteristika	Skaičius	„Mūsų trečiojo amžiaus klausytojų sudaro moterys 90 procentų pagal tą statistiką. Yra sakysim iš 96 , 90 moterų ir tik 6 vyrai. (P) Apie 120 iš viso.“ (J) „<...>dabar jau turim virš 120 studentų“. (R) Per 600 klausytojų... (Š)
	Amžiaus grupės	Toliau amžiaus grupė nuo 55 iki 75 tokia amžiaus grupė<...>“. (P) „Pas mane informacinių technologijų fakultete vyriausiam yra 85 metai. O jauniausias pas mus yra turbūt 50- ies. (J) Nėra jokio amžiaus cenzo pas mus, priimam visus kas tik ateina, bet jaunų mes neturime, gal norėtų ir dirbantys žmonės pas mus ateiti ir dažnai klausia dirbantys žmonės. Bet mūsų seneliai, kadangi užsiėmimai vyksta rudenį ir žiemą yra tamsu, seneliai bijo vaikščioti naktim, todėl jie nori užsiėmimų šviesoje ir mes užsiėmimus darom trečią, ketvirtą valandą. Todėl dirbantys žmonės negali, nors turim vieną kitą, kurie turi savo įmonės jie pasireguliuoja darbą“. (Š) „Tai va, pagrinde pas mus yra senjorai, pensininkai ir vyriausias yra virš aštuoniasdešimt ar aštuoniasdešimt keturi, neprisimenu. O tokių tarp aštuoniasdešimt ir septyniasdešimt tai dauguma“. (Š)
Darbas su klausytojais	Aktyvūs klausytojai	„Kol kas labai aktyvūs, labai dalyvauja, į visas paskaitas ateina ir aktyviai klausosi, kokie bus poreikiai tolesni, tai man atrodo jie išdrasės ir pradės skambinti ir sakyti“. (P) Jie labai yra žingeidūs, visko nori viskas įdomu, čia yra didelis plusas. Jaučiu jie norėtų dieną naktį, kad su jais dirbtų“. (J) „Kaip mūsų žmonės tai yra labai iniciatyvūs, labai nori bendrauti tie mūsų studentai, nori tų užsiėmimų jie eina ten viską <...>“. (Š)
	Kantrybė ir dėmesys senjorams	„Jiems labai daug reikia kantrybės, vis kartoji ir kartoji ir kartoji. Turi elgtis kaip su vaikais, dažnai ir griežtai, kad turi būti taip ir ne kitaip, nes tai jau yra kaip mūsų vaikais“. (J) „Reikia kantrybės reikia meilės jiems, reikia ir paglostyti ir apkabinti ir pagirti, ir gražesnę žodį pasakyti“. (J)
	Bendravimas	„Jie labiau susirenka pabendrauti ir į mano fakultetą, kai susirenka kiek padirba kiek nepadirba prie to kompiuterio, bet didžiausias ritualas gerti arbatą“. (J)
	Nauda/grąža iš senjorų	„Bet įdomu, iš jų labai daug ką gauni, kad ir tą arbatą geria, jie labai yra išsilavinę ir protingi

		žmonės, iš jų labai daug gali išminties ir patirties pasisemt“. (J)
Kokybės užtikrinimas	Atsiliepimai	„Kol kas nerenkami, bet darysim gegužės mėnesį baigiamąjį aptarimą ir ten surinksime pusmečio atsiliepimus“. (P) „Ne, mes nerenkam. Aš nemanau, kad ta kokybė ar kompetencijas įgytas reikėtų matuoti. Žinoma girdžiu aš atsiliepimų, kad ai nuobodus, žinot, vieniems nuobodus kitiems nenuobodus“. (R) „Taip, renka dekanai šituos dalykus ir aš nelabai čia galėčiau jums pakomentuoti, bet šiaip tai renka dekanai, patys dekanai visada dalyvauja užsiėmimuose ir jie mato kaip lektorius ir kaip salė reaguoja ir kaip lektorius elgiasi, kaip studentam patinka tai viską mato dekanas“. (Š)
	Informacija žiniasklaidoje	„Atsiliepimai kaip renkami, tai galima rašyti į laikraštį, į internetinį puslapį mūsų. Kiekvieno renginio jie rašo straipsnius. Dabar irgi buvo paroda ir yra didžiausias straipsnis. Va tokie yra atsiliepimai, tai yra geriausias įvertinimas“. (J)

Perspektyvos

Kategorija	Subkategorija	Pavyzdžiai
Rekomenduojami žymūs lektoriai	Geriausieji lektoriai	„Juzytė, tai čia yra fantastika, tai mūsų lobis yra. Bet ją kažin ar vyras vežtų tiek tolokai, bet ją pasikviest, tai man atrodo, ji su mielu noru atvažiuotų dekupažą parodytų“. (J) „Dar Dalia Dubro vainikus darė, prieš šventes rodė kaip galima stalus pasipuošti. Reikėtų pagalvoti, dar galima ir daugiau rasti tikrai. Grunskis va su žvakių liejimu“. (J) „<...>pavyzdžiui viena buvo problema dabar: kaip senjoram susišnekėti su savo anūkais, tai Z kartos vaikais. Jau kvietėm specialistą, tai Lidiją Laurinčiukienę labai mylimą žurnalistę“. (R) „Aš net nežinau daugiau, knygų autoriai, tai buvo Laucius pozityvistas atvažiavęs su knygomis ir labai įdomiai ir pozityviai pristatė, apie gyvenimą šnekėjo“. (R) „Balvočiūtė - žolininkė, labai yra mėgstama ir mylima“. (R) „<...>aš buvau pasikvietus daktarę Petkevičienę iš Vilniaus, dietologę, na labai moka kalbėt, labai gražiai kalba, ji dirba, tebedirbanti yra, tai va galiu rekomenduoti <...>“. (Š) „Laisvė Petkevičienė, ji eilėraščius rašo buvus yra ginekologė“. (Š) „Su aktorė Gregauskaite, su aktorium Laucevičium“. (Š) „Man asmeniškai labai patiko susitikimas su architektu, bet neprisimenu jo pavardę, jis iš Klaipėdos, buvo Japonijoje laimėjęs projektuoti sodą Japonijoje ir jis

		pasakojo įspūdžius ir nuotraukas rodė, buvo labai įdomu, labai“. (Š)
	Įvairių sričių specialistai	„Labiausiai tuos žmonės mėgsta: medikus įvairių sričių pradedant reabilitologais, kardiologais, šeimos gydytojais, visuomenės sveikatos biuro specialistais, kurie taip pats šneka apie sveikatą, sveiką gyvenseną“. (R) „Toliau labai įsiminė su aktoriais susitikimai <...>“. (Š) „Ir kuo daugiau reikia tuos politikus visus kviestis pas save, kad jie matytų kas vyksta.“ (R)
Renginių pasiūlymai	Sporto veikla	„Bendradarbiaujam su sporto centru va dabar sportokiada darysim“. (J)
	Bendrų švenčių organizavimas	„Įdomiai švenčiam naujus metus, su kažkokia tema visą laiką, ne taip, kad persirengt, bet tarkim buvo skrybėlės. Tai buvo daug moterų ir jos dailės studijoje pačios jas pasigamino ir atėjo su tikrai nuostabiom“. (R)
	Amžių sąsaja	„Dabar galvojam, kažkokias bendras su jaunimu veiklas daryti, pasikviesime jaunimėlį ir matysim kaip mums čia susikoooperuoti. Ar vakarone, nes būtų tokia tolerancija vyresnio amžiaus žmonėms.(R)
	Ryšiai su verslu	„Mokymosi metų pradžią visada skelbiam spalio pirmą dieną, nes tarptautinė pagyvenusių žmonių diena. Tada su savo vietinėm kavinėm sutariam, kad juos nemokamai vaišintų kava, arbata. Tai jie po tų švenčių eina į tas kavines, sėdi, plepa. Mokslų metų pabaigoj visą laiką keliaujam“. (R)
	Universiteto subūrimas bendriems renginiams	„Dar ką galėtume Pakruojui pasiūlyti, tai padaryti bent kartą į pusmetį tokį bendrą susitikimą visų, kad visi kartu sueitų, nes va kaip pas mus atsitiko kiekvienas fakultetas sau ir jokio palaikymo to komandinio nebėra, va kad visas universitetas. Dabar va su sporto varžybom bandysim juos suburti. Kas pusmetį bent jau sugalvot tokį renginį, kad jei visi sueitų kaip visas universitetas viena komanda.“ (J) „Jie eina kiekvienas į savo fakultetą, bet mes organizuojam kartais viso universiteto užsiėmimus. Užbaigimo ir mokslo metų pradžios šventės ir kartais būna tokie užsiėmimai, kurie būna aktualūs visiems.“ (Š)
	Kavos pertraukėlės	„Jie labai mėgsta tos arbatos, kavos. Būtinai atributas visų paskaitų - skirti 15 minučių pasėdėt.“ (J)
	Užsiėmimų laikas	„Dar labai svarbu daryti užsiėmimus apie 15 valandą, kol darbuotojai yra darbo metu.“ (R)

Pasiekimai	Nauji gebėjimai	„Didžiojamės tai jų aktyvumu ir entuziazmu, kad veiklūs yra. Pavyzdžiui, informacinių technologijų fakultete nebebijo pelės (<i>juokiasi</i>), dauguma įsigijo kompiuterius, išmoko naudotis ir susikurti el. paštus, o tai yra didžiausias pasiekimas“. (J) „Labai nori kalbas studijuoti, nes daug anūkų gyvena Ispanijoje, Anglijoje. Labai nori, kad minimaliai susikalbėti.“ (Š) „Toliau mes dar įsteigėm šokių studiją į kurią labai daug užsirašė moterų ir nei vieno vyro.“ (Š)
	Pasitenkinimas renginiais	„Visi patenkinti iki nukritimo“. (J) „Labiausiai didžiojuosi pačiu universitetu, labai didžiojuos savo tokia prasminga idėja ir tokiu prasmingu darbu. Galvoju, kad ką padariau tai subūriau juos į vieną krūvą ir labai džiaugiuosi, kad jie patys džiaugiasi. O mes ne dėl pasiekimų dirbam. Džiaugiuosi, kad septyni metai veikia, kad matau prasmę, kad jų dar daugiau bus. Nemanau, kad kada nors tas universitetas išsibarsstys ir galvoju, kad aš sulaukus pensijos irgi būtinai ateisiu čia“. (R) „Dar labai džiaugiamės, kai mūsų centras organizuoja konkursus, olimpiadas moksleiviams tai senjorai ateina į mokyklas būt stebėtojai, tai neatitraukia mokytojų nuo pamokų“. (R)
	Naujo fakulteto įkūrimas	„Pirmiausia tai steigiam naują fakultetą - teisinių žinių.“ (Š)
Vieno fakulteto lankymas	Vieno fakulteto lankymas	„Mes kaip jau ir diskutavom, kad senjorai tuos du metus turėtų eiti tik į vieną fakultetą. Reikia neleisti eiti per visus.“ (J) „Reikia griežtai pasakyti, mūsų čia yra klaida padaryta, nes va jie jau turėtų įsisavinti kaip ir universitete, kad pradėjai vieną tai ir pabaik vieną ir tada eik į kitą, o ne kaip dabar makaluojasi per visus fakultetus.“ (J)
Nario mokesčio įvedimas	Nario mokesčio įsivedimas	„Imam nario mokestį metinį litais tai buvo 10 litų, po 3 eurus dabar imam metams. <...> O iš to nario mokesčio lektoriam kartais gėlytes perka, sausainiam, kavai, arbatai. Tai yra jų simbolinis mokestis <...>. Tai ir Pakruojui reikėtų, kad suneštų ir galėtų laisviau elgtis ar tai kavą nusipirkt ar ką nors.“ (J)
Savatorių „atradimas“	Savatorių „atradimas“	„Daugiau atrast savatorių, nes Lietuva dar nepribrendus savanorystei, tai didelis iššūkis.“ (J)
Tinkamas vadovas	Tinkamas vadovas	„Ypatingai svarbu yra parinkti vadovą, ta TAU vadovą, kuris pats degtų ir žinoma jis turėtų pažinti rajoną, pažinti rajono žmones, politikus su kuriais galėtų eiti bendrauti, prašyti.“ (R)

4 priedas. Lektorių duomenų bazė

Vardas, pavardė, el. paštas	Mokslinės veiklos sritys
Andrius Kazlauskas, medicinosk@cr.su.lt	Gydytojas neurologas diagnozuoja ir gydo centrinės ir periferinės nervų sistemos sutrikimus: galvos, stuburo skausmus ir patologiją, nemigą, migreną, galvos smegenų kraujotakos sutrikimus, potrauminius sutrikimus, auglius. Gydytojas atlieka kaklo kraujagyslių echoskopinį ištyrimą.
Vaida Aleknavičiūtė, Ablonskėvaida.aleknaviciute@gmail.com	Ortopedines traumas patyrusių asmenų raumenų neuromechaniniai ir biomechaniniai ypatumai bei jų kitimas
Vilma Navickienė, vilmona@spf.su.lt	Studentams dėsto anatomija, tačiau mokslinės veiklos sritys: kraujo donorystė. Neatlygintino kraujo davimo akcijos Šiaulių universitete ir mieste
Jurgita Rutkienė, simonyte.j@gmail.com	Hipoterapijos taikymas vaikų sveikatos ugdyme ir reabilitacijoje. Terapijos su žirgais
Saulius Vaivada, vaivadas@gmail.com	Asmenybės saviugda, sveika gyvensena, socialinių tyrimų metodologija
Jonas Jasaitis, kptc@smf.su.lt	1.Neurbanizuotų ir atokesnių vietovių raidos strateginis valdymas ir jų viešojo administravimo tobulinimas. 2. Savivaldos ir regiono valdymo tobulinimas. 3.Viešosios erdvės diskusijų turinio analizė. 4. Migracija ir lietuvių kultūros paveldas užsienyje.
Oksana Mejerė, o.mejere@cr.su.lt	Lyčių lygybės politika, moterų atstovavimas, universitetų valdymas, projektų valdymas

Jurgita Mikolaitytė, jurgita.m@cr.su.lt	NVO ir valdžios institucijų partnerystė, Projektų ir programų valdymas, NVO dalyvavimas viešajame valdyme
Vida Skačkauskaitė, vida.skackauskaite@gmail.com	Integrali visuomenė ir integrali valstybė
Virginijus Kinčikaitis virgisk@yahoo.com	Tyrinėja postmoderniąją dailę, vizualinę kultūrą, analizuoja ją plačiame šiuolaikinės kultūrologijos ir filosofijos kontekste. Gilinasi į XX a. pab. – XXI a. pr. Lietuvos vaizduojamojo meno raidą, siekia įtvirtinti jo postmodernią interpretaciją
Bronislavas Rudys http://broniusrudys.eu/?page_id=51	Dailė, parodos, piešiniai, instaliacijos
Petras Grecevičius petras.grecevicius@ku.lt petras.grecevicius@gmail.com	Architektūra, turizmas, dizainas
Arūnas Uogintas uogintas@gmail.com 868705300	Šiuolaikinio meno problemos
Laima Naujokienė l.naujokiene@savb.lt	Žymiausi pasaulio muziejai
Laima Kelmelienė akelaima@yahoo.com	Sertifikuotų tautinio paveldo produktų tradicinė amatininkė, senojo žaislininkystės amato puoselėtoja. Organizuoja parodas, konferencijas, kūrybinius seminarus, amatų šventes Šiaulių regione. Puoselėja Lietuvos etninę kultūrą ir paveldą.
Asta Klimienė(8 41) 553 934 dir@bs.su.lt	Viešųjų erdvių želdinimo ypatumai, dekoratyvieji augalai sodų želdinimu

5 priedas. Protokolo pavyzdys

Protokolo Nr. 1

Informantų pareigos: Joniškio rajono švietimo centro metodininkės

Laikas: 11.00 val.

Vieta: Joniškio rajono švietimo centras

Interviu trukmė: 35 min.

Informanto kodinis pavadinimas: J

1. Kaip kilo idėja jūsų rajone įsteigti Trečiojo amžiaus universitetą? Iš kur atsirado poreikis TAU įsteigimui, ar tai buvo jūsų iniciatyva ar jūsų rajono senjorų?

Iniciatyva buvo švietimo centro direktorės, ji viską sužiūrėjo ir sukvietė studentus.

2. Papasakokite kaip steigėte universitetą? Ar steigdami TAU vadovavotės kitų TAU patirtimi? Ar savo rajone atlikote poreikių tyrimą išsiaiškinti senjorų mokymosi poreikiams? (papasakoti apie Pakruojyje įsteigtą TAU).

Ne, jokio tyrimo neatlikom, tiesiog matėm, kad yra poreikis ir sugalvojom įkurt. Mes prieš tai vykdėm tarptautinį projektą senjorystė Grundvigo ir mūsų ten buvo susirinkę apie 16 senjorų. Tas projektas ėjo du metus ir į užsienį vežėm senjorus ir kai baigėm tas projektas jei pradėjo kalbėti, kad kažką norim daryt ir taip va įsteigėm kaip projekto tęstinumą trečiojo amžiaus universitetą. Bet viskas prasidėjo būtent nuo šio projekto.

3. Kokie yra jūsų TAU fakultetai? (atsižvelgiant į tai jei internete jie yra nurodyti paklausti kaip juos išskyrė ir nebeklausti kokie jie yra). Kaip jūs nusprendėte išskirti šiuos fakultetus?

Yra penki fakultetai: informacinių technologijų, kultūros ir meno, kraštotyros ir turizmo, užsienio kalbos (anglų), dvasinio tobulėjimo ir sveikatos.

Tiesiog buvo toks poreikis, tokius ir išskyrėme. Pirmiausia susikūrė kraštotyros ir turizmo, kultūros ir meno, sveikatos ir dvasinio tobulėjimo fakultetai. Buvo tie trys paskui po gerų metų buvo projektas pas mus informacinių technologijų kur aš vedžiau ir susirinkau va būtent senjorų, ten susirinko apie 25 žmones ir mes ten gražiai bendravom 2 ar 3 mėnesius dabar bijau pameluot. O paskui jie vėl man sako, o ką mes darysim toliau, nes ten buvo pradmenys ir taip va nuo rugsėjo įkūrėm informacinių technologijų fakultetą. O užsienio kalbų fakultetas įsikūrė irgi po Grundvigo projekto, nes jo viena iš veiklų yra užsienio kalbos. Buvo viena senjorė, kurią buvom išvežę į Turkiją ir ji kuo puikiausiai panaudojo anglų kalbos žinias ir susikalbėjo. Visi žmonės, kurie ėjo į Grundvig projektą visi eina ir į užsienio kalbų fakultetą. Yra ir daugiau norinčių, bet negalime

priimti, nes neįmanoma yra dirbti, kai yra daug žmonių. Prie kiekvieno reikia prieiti ir dirbti.

4. - *(atsakė prieš tai buvusiame klausime).*

5. *Kaip yra rengiamos jūsų fakultetų programos? Kaip jos yra pritaikomos klausytojų poreikiams (kaip jos rengiamos, patvirtinamos ir t. t?)*

Mes programų neturime, yra veiklos planai, kuriuos patvirtina direktorė švietimo centro kas mėnesį, dekanai paruošia atsiunčia man, tada aš sudedu gražiai ir duodu direktorei patvirtinti.

6. *Kokios mokymosi formos dominuoja jūsų TAU? Kokios kitos mokymosi formomis (ekskursijos, sporto dienos/rytmečiai ir pan.) yra naudojamos?*

Ekskursijos ir praktinės tos dalys ir kaip dabar įvardinti tas parodas? Seminarai, mokymai. Seminarai ir paskaitos tai čia kaip ir tas pats. Bet daugiau mes orietuojamės į praktinius, kad būtų jiems ką veikti. Jie labiau susirenka pabendrauti ir į mano fakultetą, kai susirenka kiek padirba kiek nepadirba prie to kompiuterio, bet didžiausias ritualas gert arbatą. Jiems labai daug reikia kantrybės, vis kartoji ir kartoji ir kartoji. Turi elgtis kaip su vaikais, dažnai ir griežtai, kad turi būti taip ir ne kitaip, nes tai jau yra kaip mūsų vaikai (*juokiasi*).

7. *Kaip apibūdintumėte savo TAU klausytojus (kiek jų turite, kokio amžiaus ir t.t.). Kokie jų poreikiai, kaip jums sekasi juos patenkinti?*

Pas mane informacinių technologijų fakultete vyriausiam yra 85 metai. O jauniausias pas mus yra turbūt 50
ies.

O kiek klausytojų ?

Mhm. Apie 120 iš viso. Reikia kantrybės reikia meilės jiems, reikia ir paglostyti ir apkabinti ir pagirti, ir gražesnę žodį pasakyti. Turi labai laviruoti, yra ko ir iš jų pasimokyti. Jie labai yra žingeidūs, visko nori viskas įdomu, čia yra didelis plusas. Jaučiu jie norėtų dieną naktį, kad su jais dirbtų. Laisvai, laisvai, laisvai (*juokiasi*). Nes viskas yra savanorystė, jeigu per feisbuką jau pagyrei, pagyrei vistiek dar ką nors parašė ir jauti, kad dar žmogų reik pagirti ir giri, giri, giri, o tada viskas baigias pokalbis. Reikia dažnai sakyti: „šaunuoliai“, pagirti, nuglostyti ir gauni gražą atgal, o tada lipdyk kaip nori juos. Gali sakyti eisim ten eisim ten ir daro.

Turbūt retai būna, kad nepadaro ką sakot?

Būna kaip ir visur visko, bamba, bet prie to bambančio turi prieiti nuglostyti, pagirti ir atrast daug būdų kaip prie jų prieiti, kad bambesys praeitų ir tada jau darys ką nori. Išmėginti kaip vaiką, išmėgina tavo kantrybę. Aš noriu ten eiti, o aš sakau nerekomenduoju ten eiti, o aš noriu eiti, aš dar kartą pasakau, kad nepatariu ten eiti po to manęs nekeikit, nekeiksiu, bet noriu ten eiti, nu gerai susitinkam ten ir ten ir laukiam ateinančių. Čia ir humoro reikia, nes kitaip čia nieko nebus. Yra visai kitos apšukos tokių žmonių, kantrybė, kantrybė, kantrybė.

Gerai, kad kantrios esat.

Bet įdomu, iš jų labai daug ką gauni, kad ir tą arbatą geria, jie labai yra išsilavinę ir protingi žmonės, iš jų labai daug gali išminties ir patirties pasisemt.

8. Kaip pranešate klausytojams apie vykstančius užsiėmimus?

Švietimo centro internetinėj svetainėj, laikrašty dar ir būna taip, kad reikia paskambint. Bet aš jau esu sužymėjęs, kam skambint kam ne, nes būna paskambini:

Aš jau žinauuu, taigi mes internetą turim, mokam elgtis su tom technnologijom. O jėzau galvoju pasižymiu, kad nebeskambint. Pradžioj, kai įsikūrėm tai buvo tikrai, kad pasakai, bet dar perskambini tam 120, kol pervarai.

O jie patys nepaskambina?

Retai, kuris paskambina, dabar jau mata, kad praleistas skambutis:

-Skambinooot?

-Skambinom. Tada viską susakom.

9. Kaip vyksta lektorių parinkimas? Pagal kokius kriterijus pasirenkate kokį lektorių pasikviesti užsiėmimams?

Pirmas kriterijus, tai kas nori savanoriauti, nes tai yra nemokamai, o čia jau yra bėda kartais, bet randam. Pratinam iš pačių klausytojų kažką įdomaus pasidalinti. Mokytojus kviečiamės, jiems išrašom pažymas. Kviečiam tuos, kurie nori savanoriaut, nes nėra lėšų tam skirta, kad sumokėt.

Tai savivaldybė neskiria lėšų?

Ne, tai yra pilnai savanorystė. Mažai yra tokių savivaldybių per Lietuvą, kurios skiria.

10. -

11. -

12. Kokie lektoriai įsiminė jūsų studentams kas jiems būdinga, ko klausytojai tikisi iš lektorių? Gal galėtumėte pasidalinti patirtimi ir Pakruojo TAU juos rekomenduoti?

Juzytė, tai čia yra fantastika, tai mūsų lobis yra. Bet ją kažin ar vyras vežtų tiek tolokai, bet ją pasikviest, tai man atrodo, ji su mielu noru atvažiuotų dekupažą parodytų. Dar Dalia Dubrovainikus darė, prieš šventes rodė kaip galima stalus pasipuošti. Reikėtų pagalvoti, dar galima ir daugiau rasti tikrai. Grunskis va su žvakių liejimu.

13. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate? (NVO, savivaldybė). Kaip jums padeda savivaldybė? (patalpos, finansavimas). Gal tenka bendradarbiauti su privačiu sektoriumi? Kaip jis jums padeda?

Bendradarbiaujam su sporto centru va dabar sportokiada darysim, kultūros centru galima sakyti.

Savivaldybė finansavimu nepadedo, tai kuo padeda?

Niekuo.

14. Kokia yra jūsų TAU materialinė bazė? Kaip yra ruošiamasi užsiėmimams t.y paruošiama garso ir vaizdo aparatūra bei kiti papildomi įrankiai kiekvienam užsiėmimui?

Yra švietimo centro patalpos, kurias naudojam ir visa aparatūra ir technika yra paruošta.

15. Kaip vykdomas kokybės užtikrinimas TAU? Ar renkami atsiliepimai apie lektorius ar užsiėmimų turinį?

Atsiliepimai kaip renkami, tai galima rašyti į laikraštį, į internetinį puslapį mūsų. Kiekvieno renginio jie rašo straipsnius. Dabar irgi buvo paroda ir yra didžiausias straipsnis. Va tokie yra atsiliepimai, tai yra geriausias įvertinimas.

O tai tuos straipsnius rašo patys senjorai?

Ne, čia buvo atėjus korespondentė, bet yra kas parašo, Vida Vingrienė va būna parašo.

16. Kokia patirtimi dar galėtumėte pasidalinti, kuri galėtų turėti įtakos naujai įsteigtam TAU?

Mes kaip jau ir diskutavom, kad senjorai tuos du metus turėtų eiti tik į vieną fakultetą. Reikia neleisti eiti per visus.

Bet kaip jiems neleisti?

Reikia griežtai pasakyti, mūsų čia yra klaida padaryta, nes va jie jau turėtų įsisavinti kaip ir universitete, kad pradėjai vieną tai ir pabaik vieną ir tada eik į kitą, o ne kaip dabar makaluojasi per visus fakultetus.

O kokių namų darbų jiems neduodat?

Ne, nors čia buvo parodai, kad jiems reikėjo pasižiūrėti ką iš savo daiktų galėtų atnešti, tie savotiški namų darbai būna.

17. Kokie yra jūsų TAU pasiekimai? Kuo didžiuojatės?

Didžiuojamės tai jų aktyvumu ir entuziazmu, kad veiklūs yra. Pavyzdžiui, informacinių technologijų fakultete nebebijo pelės (*juokiasi*), dauguma įsigijo kompiuterius, išmoko naudotis ir susikurti el. paštus, o tai yra didžiausias pasiekimas. Dar ką galėtume Pakruojui pasiūlyti, tai padaryti bent kartą į pusmetį tokį bendrą susitikimą visų, kad visi kartu sueitų, nes va kaip pas mus atsitiko kiekvienas fakultetas sau ir jokio palaikymo to komandinio nebėra, va kad visas universitetas. Dabar va su sporto varžybom bandysim juos suburti. Kas pusmetį bent jau sugalvot tokį renginį, kad jei visi sueitų kaip visas universitetas viena komanda.

O aptarimų/refleksijų nedarot po pusmečio?

Mes dekanai susirenkam, kaip tokių kaip refleksijų kažkokių tai nėra, mes laisviau, neapsiribojam. Jie visad džiaugias, jei kažkur nukeliavo, jie kažką padarė jei iškarto džiaugias, tu gauni grąžą atgal, tai net nebereikia jau. Jie viską išsako, jie nelaiko viską iškart pasako ar patiko ar nepatiko ir dar mažas tas Joniškis čia iš lūpų į lūpas eina ir ateina iki mūsų, jie žmonės laisvi tokie. Jie labai mėgsta tos arbatos, kavos. Būtinai atributas visų paskaitų

skirti 15 minučių pasėdėt. Imam nario mokestį metinį litais tai buvo 10 litų, po 3 eurus dabar imam metams. Bet tie pinigėliai lieka pas dekaną, nors ne visuose fakultetuose, kiti turi pavaduotojus. Turizmo fakultetas kelionėms leidžia savo asmeninius pinigus, kiekvienas apsižiūri kur gali vykti ir patys mokasi. O iš to nario mokesčio lektoriam kartais gėlytes perka, sausainiam, kavai, arbatai. Tai yra jų simbolinis mokestis, daugiau ir nediršom prašyt, nes ir neduotų. Tai ir Pakruojui reikėtų, kad suneštų ir galėtų laisviau elgtis ar tai kavą nusipirkt ar ką nors.

Bet pas mus dar nėra pertraukėlių, kad gertų arbatą ir panašiai. Matyt todėl, kad labai daug žmonių susirenka ir nesigautų taip.

Bet paskui atsisijos.

18. Ką numatote keisti savo veikloje? Kokias perspektyvas išvelgiate TAU veiklos organizavime ateinančiais metais?

Keist kaip ir nieko nežadam, viską tą patį palikt. Visi patenkinti iki nukritimo.

19. Remiantis savo patirtimi, ką galėtumėte patarti naujai besisteigiančiam Pakruojui TAU?

Daugiau atrast savanorių, nes Lietuva dar nepribrendus savanorystei, tai didelis iššūkis.